

НУБ 'Св. Климент Охридски'

PC

II 118/1931

374

11985002389

СКОПЈЕ

COBISS ©

БАР. И
КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ
СКОПЈЕ

нов бр. 2389/85

Рр. II-118 / ~~1111~~

НАР. И УНИВ. БИБЛИОТЕКА
„КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ“
СКОПЈЕ

Досијудиновиќ Милевиќ

Ег.

Периодика

I Примерак

Народна библиотека
СР Србије
[Signature]

НАР. И УЧБ. БИБЛИОТЕКА
„КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ“
СКОПЈЕ

ПОМОЛ

ОРГАН САВЕЗА ЈУГОСЛОВЕНСКИХ СРЕДЊЕ-ШКОЛСКИХ УДРУЖЕЊА - ЖУПЕ ЗА Ј. СРБИЈУ

РСЦ 118/1931

2389/85

УРЕЂУЈЕ ОДБОР.

Год. I.

СКОПЈЕ,
ФЕБРУАР 1931 ГОД.

Број 1.

НАР. И УНИВ. БИБЛИОТЕКА
„КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ“
СКОПЈЕ

КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ
СКОПЈЕ

САДРЖАЈ:

Никола Николић: Данашња омладина и нација.
Милорад Крстић: Васпитна вредност ручног рада.
Борис Јованчевић: Лирика њених очију, песма.
Драгутин Б. Илић: Молба, песма.
Душан Поповић: Циганин Раман Дурмиш, приповетка.
Рифат Бурџовић: Порука, песма.
Радмила Семан: Уздахнула бих, песма.
Вјерко Аничин: Смрт Краљевића Марка, одломак из драме
Школски живот: Дружина „Српско коло“ Скопске учи-
тељске школе. Школска земљорадничка задруга. Културна
хроника: Изложба слика и скулптура уметничке групе Облик.
1930 на југу. Д. С. Каписазовић-Венијамин-Алтана. Позори-
ште. Дописи. Писмо једног Истријана. Службени део.

Одговорни уредник Бора Илић

ПОМОЛ

ГОДИНА I.

СКОПЈЕ, ФЕБРУАР 1931.

БРОЈ 1.

Проблем рада омладине

Данашња омладина и нација. ○

(Уместо увода)

Данашњица у нашем друштву претставља једно доба у коме се кида са традицијама и за идеју водиљу узима нешто ново, у духу времена, и цело стање је у знаку напретка. Напуштају се покрајински национални идеали, жртвују се интереси мањег обима, ради једне више идеје, коју је садашњица ставила пред нама, а која је резултат борби у прошлости, и свест о југословенској заједници постаје општија. Велики рат био је раскрсница у историји, а та раскрсница је обележена низом промена у друштву. Нове идеје су овладале у друштву и оно се развија у правцу тих идеја. И омладина као део друштва, поставила је своје идеале после рата. Она није могла остати без идеала, јер самим тим што је омладина, она мора имати своје идеале по закону о еволуцији човечје душе. Као весник новог времена и по самој својој природи као носиоц нових идеја, ној више није могао бити идеал рат за ослобођење, када је већ ослобођење извршено. Светским ратом нестало је ратничког национализма и у нашој националној идеологији указао се други хоризонт као

последица приближавања циљу, културни и национални препорођај у смислу Југословенства. Данашња омладина као будуће друштво на коме ће остати ова држава, узела је тај препорођај за свој идеал, на коме треба радити. По неком урођеном инстинкту, својственом само омладини, она је осетила дух наступајуће епохе и својим радом, који је као нека припрема за рад на остварењу националних идеала, убржава њен долазак. Омладина се организује, тежње утиснуте под разним околностима ујједначује, како би њена снага била јача и како би могла у будуће да боље служи Југославији и култури Словенства. Она је, дакле, схватила да је данашњица у нашем државном развићу нужан историјски процес, који је морао доћи, и који има за циљ да се југословенска држава развије у сваком погледу. У исто време омладина је схватила да тај процес препорођаја треба помагати како би се дошло до једне јединствене културе југословенске. Из народних духовних добара и из народне повеснице у вези са садашњицом код омладине се стварају нова схватања, нове навике и нова етика, која ће владати у будуће, и која ће одговарати југословенској заједници. Духовна се блага образују из народне душе, а физичка се унапређују путем соколства и спорта, што ће у будуће бити симбол југословенске идеологије.

Путем целокупне југословенске омладине и југословенска средњешколска омладина са Југа, сматра за дужност да културни и национални препорођај Југославије потпомогне као њен део, чврсто уверена да у томе препорођају, треба особито стварати јединствену културу југословенску, која ће у историју унети нешто ново, која ће моћи да задовољи човечји дух и која ће моћи да као нешто снажно постоји и да ствара општа човечанска добра. С обзиром на етнографски положај нашег народа, да се у њему сучељавају и исток и запад, ми поред вере у национални и културни препорођаје, можемо веровати и у то, да ће будућност на-

шег нарада, донети и нову будућност човечанству: Зато, када је садашња југословенска омладина већ пронашла своје путеве у односу према нацији, треба да ради и да у том раду истраје, јер будућност припада омладини. „Народ који има омладину, његова је будућност.“

Никола Николић

претседник

С.Ј.С.У. - Жупе за Ј. Србију.

Научни преглед

Васпитна вредност ручног рада.

С појавом Коменског, оца педагогике и творца народне школе, почела се све више поклањати пажња васпитању човекових руку и активном суделовању телесних органа при стицању знања. То постепено истиче вредност ручног рада и он заузима временом све важније место и игра све важнију улогу у настави. И после Коменског многи педагози као Лок, Франке, Русо, Базедов, Песталоци, Хербарт, осврћу се у својим педагошким списима на ручни рад, истичући потребу васпитања у радном духу, сматрају да васпитаник рукама дознаје културу и производе људског рода.

Фребел пак ручни рад сматра као одлично средство за васпитање које може служити као основа и круна васпитању. Ручни рад, по њему представља процес којим се остварују идеје или којим се изводи настава. Он га замишља на чисто васпитној основи и даје му оно место које му припада, а до кога код нас и данас није доспео. Како је свака делатност израз извесних идеја, а циљ сваког градива да се нађе могућност његове примене; по Фребелу вредност и значај конструктивног рада, лежи у његовом принципу, да је васпитање развијање способности; како би се могао дати израз својој индивидуалности путем делања. Као што свака идеја и новина мора претходно да издржи борбу док дође

до остварења и стекне своје право, тако се и идеја ручног рада постепено развијала и заузимала све више места у настави. Тежња је била да се поред знања пружи ученицима могућност његове примене и да стекну умешност у том смислу. Међутим данас, специјално наша школа још носи карактер научне школе, а и најмање заступа принцип посматрања, развоја и стваралачког рада. Она још негује само поједине психичке и способности, а друге занемарује. Под принципом чулности прикрива вербализам.

Очигледна настава је слављена од многих, али није никад изведена како треба, т.ј. да при стицању знања судељује што већи број чула. Из слободног живота прикујемо децу за клупе и држимо им придике, а после тога тражимо да то понове, покушавајући да науче и ако често не разумеју, нити ће моћи у животу икад то да примене. А развијање памћења развијање само те психичке диспозиције, није главни услов да имамо образованог човека. Основни урођени инстинкт тера децу кретању и тежњи за променом, ми их нагонимо да се исправе, да скрате руке, да не баратају по клупи. Често и сами видимо да су наше наредбе и сувише бесмислене и против природе детињег духа и његове тежње за променом и кретањем.

Посматрајмо децу она чак до девете године па и доцније стално баратају рукама, испитују, граде, образују, склапају и расклапају. Покрет, то је први знак који дете даје и којим наговештава да живи. Оно врши покрете и онда кад није свесно да живи. Овај нагон за кретањем треба искористити и обратити му већу пажњу, јер рад на децу оставља трајне и дубоке утиске, он их заноси. А инстинкти које човек не вежба и не развија, искуство је доказало да временом ишчезну, јер су они пролазни.

Најзад све што је створено није створио само ум, него и руке човекове. Занемарујући њих, после свршене школе остајемо богаљи, јер видимо све и знамо све, а не умемо да се послужимо. Свака се вештина стиче прилагођавањем. Најбољем пешаку ослабе ноге ако се не креће. Тако је и са свима вештинама, тако са писањем, са цртањем па и

ручним радом. Десна је рука јача, спремнија и хитрија од леве само зато што теже послове њоме обављамо. Дакле, кад се ма који орган не вежба и прилагођава према своје циљу, он ослаби и закржља, дарвинизам нас томе учи. Имајући у виду да су органи спона између спољашњег света и нашег унутрашњег бића, разумљиво је да недостатак једног органа повлачи за собом и извештан душевни недостатак.

Трстењак каже: „Ако хоћемо да наши васпитаници не буду лутке и ленштине, треба да васпитавамо радне људе, да се у првом реду старамо и за њихов телесни узгој“. Ручни рад пак задовољава потребе телесног васпитања и даје ученике окретније, здравије и умешније.

Психологија нас учи да тело и дух узајамно делују међу собом и да је здрав, окретан, свеж човек способнији за духовни рад, него човек слабе телесне конструкције и слабог здравља. Најзад чему да ученик буба напамет којешта што му претоварује памћење, а служи на штету здравог мишљења. Дете не може да воли оно што му је потпуно равнодушно. Ради тога школа мора да искористи дечју активност у своје циљеве, а њу ће искористити само онда, ако поклони већу пажњу њеном развијању. Због тога се треба држати највише онога пута, којим је човечанство стицало искуство. Рад на испитивању дечје душе открио нам је нешто, на што се раније није обраћала пажња. То откриће је да у стицању знања има веома важну улогу мускуларно чуло. Дакле искуством је доказана истина да поред рада духом, постоји и рад руком и да обе врсте рада доприносе нашем сазнању.

Карактеристична црта идиотизма и умне заосталости, јесте непотпуно владање својим мускулима. Зато најчешће, дете које рђаво влада својим телом, не уме да регулише његове покрете, првенствено покрете руку и ногу, обично је и у умном погледу заостало. Умни развитак и моторна способност иду упоредо, зато се и васпитање умно заостале деце почиње са развијањем моторних способности. У сваком случају ручни рад је користан, како за телесни развој и здравље ученика, тако и за развијање свих способности и сти-

цање трајног и постојаног знања, јер при ручном раду очигледност достиже кулминацију, пошто није ангажовано само једно чуло — чуло слуха и само једна психичка диспозиција — памћење као у старој школи, већ сва чула и многе психичке диспозиције.

Свака представа коју је дете дубоко преживело тежи да одмах пређе у дело. Применити овај моменат у очигледној настави тежња је најновијих педагошких праваца. Није довољно показати детету само предмет, слику или модел па изазвати представе, већ му треба пружити могућност да их утврди активношћу; у томе и лежи суштина метода активне очигледности. Дете не воли да прима пасивно, оно више воли да учи радећи, јер све што га потстиче на рад условљава и његов интерес. На пример — при моделирању јасно је да ће лакше схватити сразмерност делова на предмету него кад тај предмет црта. И ту добија стваран основ ручни рад на који је стара школа гледала као на забаву.

Милорад Крстић

— Наставиће се —

Књижевност.

Лирика њених очију

Звезда је некада била најлепша девојка у селу;
и момци су се клели њеним очима.
Па ипак, осећам, волела ме је.
Ја сам имао двојнице и њу,
и био тако срећан.

О, колико сам јој направио преслица, на којима је
увек био урезан њен лик;
о, колико сам волео крај њене куће граници потамнели пут!
Веровао сам да ће Звезда једино певати за мене,

ер на њеним прозорима било је само моје цвеће;
а невен увек туговао жут...

Сада се Звезда стиди мога погледа;
у осталом нашто има право —
она је вољена жена,
а ја сам грудоболан,
ужасно сањам и певам сваке ноћи за смрт.

И кажем самом себи:
Све, све је промашено у твоме животу. —
Трешња се више није расцветала; Звезда је туђа;
искидана је зова;
а тешка јесен покрила Твоју младост и наш пролетњи врт.

Борис Јованчевиќ.

О

Молба

Девојке, беле девојке, не пишите ми никад
И не шаљите поздрав и не опомињите дане
У којима смо се срели, јер не знам да ли ћу икад
Видети пролеће више и озеленеле гране...

Девојке, беле девојке заборавите ме млада...
Ала сам волео некад осмех и поглед топао
Па расух живот свој... искапих пехар нада
Лик ми је јесењи лист сажутео и опао....

Жеље ми нису више сличне жељама Вашим.
Бурна су маштања моја и у недоглед допиру.
Моје се руке жубору ноћног живота не опиру.
Па се страдања Ваших невиних снова плашим...

Јер свенуће Вам осмех, згаснути пламен у зени.
Јер нећете осетит' никад песничко срце дубоко

И презрећете горко расуталог Феђу у мени...
Над одром живота Ваших кануће и моје око...

Девојке, беле девојке, не пишите ми никад
И не шаљите поздрав и не опомињите дане
У којима смо се срели, јер не знам да ли ћу икад
Видети пролеће више и озеленеле гране...

Драгутин Б. Илић.

О Циганин Раман Дурмиш

22-ноембра једне новине су донеле ову кратку белешчицу: „Циганин Раман Дурмиш, по занимању амалин, учинио је невероватан злочин, Синоћ када се вратио са рада, заклао је ножем своју жену; секиром стуцао главе своје шестогодишње и четворогодишње ћерчице; а свога најмлађег сина коме је било нешто мало више од три месеца, својим сопственим рукама је задавио. Најзад је самом себи прорезао гркљан. Прави узрок овог невероватног злочина полиција још није сазнала. Верује се да је циганина на ово очајно дело навела глад“.

Неко је прочитао ову малу белешку а неко није. Они који су је прочитали замислили се мало, па продужили даље, јер таман посла када би се још на тако што обраћала пажња (као да је то редак случај). Та те исте новине, тога истога дана, донеле су једну белешку, у којој пише да је некаква несрећна мајка просула пун бакрач прокључале воде на своје једино и рођено дете; па још једну, у којој се говори како је неки варошки нервозњак завезивао машну, па никако није могао да је завеже; а то га је пак толико наједило да је од беснила са другог спрата скочио кроз прозор; а испод самог извештаја о злочину цигана Рамана Дурмиша, пише да је некакав непознати разбојник напаствовао Маришку Улијан, малу Маришку Улијан, па пошто се она бранила,

зарио је велики касапски нож у њезино малено срце. Та у осталом такви догађаји нису више чуда и таман посла када би нас сваки такав догађај заболоо. У том случају не би требали ништа друго да радимо, но само да плачемо и када би нам стално на ум била туша и тма таквих трагедија, не би били више људи, јер сигурно не би се у животу више никада насмејали.

Па ипак, мала белешка о невероватном злочину цигана Рамана Дурмиша, није прошла као и све друге. Њу је прочитала једна плава девојка, срца веома нежна и лака на сузе, а уобразиље велике. Није могла те вечери да заспи за дуго, страх је умарао њену белу и без греха душу. Те исте вечери чак је превидела и вриснула, а ево како: Да би одагнала страх и лик тога злочинца циганина, кога је њена машта најстрашније замислила, стала је силом да мисли о другим пријатним стварима, па наравно прва пријатна ствар што јој је пала на памет, био је њен леп младић господствене, дивне лепоте. Замислила га је онаквог какав је он увек када са њом разговара: леп као Бог, нагнут мало и увек насмешен. Усне су му тако лепе, а највише што јој се код њега допада јесте ред његових белих зуба. Али одједном, усред те лепе слике, учинило јој се, да је она иста крв што ју је тај циганин пролио, порасла као каква река, па још више и још више, као какво море, тако да је за трен, у ту исту крв што је потекла из тела оне жене и оне деце, огрезнуо цео свет, потонула цела васиона, и најзад да је та иста крв пљуснула и у лице њенога драгог, запушила му уста и угушила онај његов вечити и тако мио осмех. Вриснула је и зубима загризла бели јастук, а затим дуго је од страха дрхтало њено нежно тело, што није знало за никакав груби додир.

Додуше, она је већ сутра дан заборавила на злочин цигана Рамана Дурмиша. Не може човек све одједном да мисли, има и других брига, а после, њен драги умео је да растера сав страх у њој. И не само то: драгово подругљиво „лудице“ дејствовало је тако да је њу чак и обузео стид што је могла тако да се уплаши. Постала је јунак и тај страхан циганин више је никада увече није посетио.

И не само она, још један се мало дубље замислио када је прочитао белешку о злочину Рамана Дурмиша. То је био један песник, чије су песме пуне фабричких димњака и радника из рудокопа. Прочитао је још једанпут, замислио се, опсовао и казао: Овај човек није обичан човек. Ово што је он учинио није само злочин. Иза тога крије се нешто друго. Овај човек прост и некултуран циганин, уложио је протест, а тај протест је дубок, толико дубок, да треба метнути прст на чело па се мало дубље замислити. Циганин Раман Дурмиш био је без сумње луд човек када је могао тако нешто да уради, али све је то тако врашки, нејасно и дубоко. Циганин Раман Дурмиш није убио тек онако, просто зато што му се убија. Циганин Раман Дурмиш, сада ми је тек јасно, циганин Раман Дурмиш хтео је да убије беду па извршио злочин“.

И замислио се песник чије су песме пуне фабричких димњака и радника из рудокопа, и што је више мислио, све оно што је први пут замислио било је јасније и тачније. И заболело је песника, што се каже до дна срца заболело. Обукао је капут и замишљен је прошетао улицама: „Јесте, мислио је он, Циганин Раман Дурмиш уложио је протест, кога људи нису приметили сем можда мене. Он није могао да трпи беду. Беда га је уморила. Глад је учинила своје и он је полудео. Није ни могао друкчије. Устао је против Бога, јесте баш против Бога. Свако да је рекао: Е нећеш Боже, доста сам се мучио, доста гладовао. Отац сам, знам да сам отац. Боли мене, јер и ако сам циган ипак волим своју децу. Али ја нећу да се она муче, разумеш ли ти то Боже. Нећу и не могу“... Луд је био циганин Раман Дурмиш, луд, јер друкчије није могло да буде, али ипак био је донекле и паметан. Дохватио је нож, па убио, онда секиру па још два пут убио. Бацио секиру па рукама задавио, па најпосле опет дохватио нож па себе заклао. Да луд је био циганин Раман Дурмиш, али ипак крије се нешто иза тога. Нешто тако дубоко да треба метнути прст на чело, па се дубље замислити.

И шетао је песник, чије су песме биле пуне фабричких

димњака и радника из рудокопа, и мислио, и мислио, и никако није могао да се намисли. Пало је вече, а он се још увек шетао. Дошло је време вечери, десет сати је избило, месец се на небу појавио, а он је још увек шетао. И дошао је најзад песник кући, и без вечере је легао, а још је мислио. И тако је заспао.

А кад је заспао, снио је овај сан:

Испрва сан је био нејасан. После одједном ко он се створио на месец. Лепо он, не телом него душом, стоји на једном крају месеца, а нешто тешко пало му на душу, нешто од чега једва дише. А једна рука, и то само рука, зашуканих рукава држи нешто као шерпу или карлицу, он не може да потреби шта је. И та рука — мало, мало, — пазарије оном шерпом или карлицом у бео месец и половину га однесе. А притом, појави се један тако тежак звук и тако несносан — да би просто под тим звуком умро. Али тек што она половина месеца нестане, месец се брзо као пуцањ испуни и опет она шерпа у месец зарије, — и тако стално. Он пак зна овамо да се све то ради око његовог живота и ако она рука исцрпи месец, онда ће бити спасен, а ако не успе, онда ће се десити нешто срашно, нешто тако страшно. Шта? Он не зна, али због тога му је на души мучно. И та га мука спопала и никако му не да мира и од те муке чак се и месец ознојио. Клизе капље по његовој белој плочи и падају доле, негде далеко у бездан. После одједном се нашао у некаквом ходнику. Дали је био још на месецу или не — то није знао. А у том ходнику било је равно шест соба, но њега нису интересовале све. Зауставио се пред оном шестом и замислио се. Знао је да се у тој соби нешто крије, а још, да је то што се крије ужасно и страшно. Нешто га је уздржавало и говорило му да остане и да тамо не улази, али исто тако, друго нешто нагонило га је да уђе. И стало је његово тело, под утицајем тих жеља, да се види а тамо, а овамо. Батргало се и напред и назад; лево и десно; и никако није могло ништа да преовлада. Најзад је она друга сила победила и он је отворио врата. Али чим је отворио врата, пао је као громом погођен. У паду видео је у

тој соби некакве костуре и ти костури као да су се смејали. У ушима му је стало да звони, а пред очима, указало се небо са великим жутим звездама. Стао је кроз некакав мрак да тоне и у том тоњењу био је тако немоћан — једва је успео, да мало јаче стисне трепавице. Пао је у некакво блато, и одмах као да му неко рече да је то гроб. Осетио је страشان лешински задах и отворио је очи. У помрчини назрео је један леш. Месо је у парчад висило са тога леша, коске су се виделе. Из лобање вирио је мозак, а из зеница палацала су у ваздух два велика, бела црва. Ужаснуо се и цептећи прибио се уз мокар гробни зид, а докле је то чинио, леш се померио и као насмејао. Уста се лешева покренула и из њих је изашло јетко и громогласно: „Ја сам циганин Раман Дурмиш“. „Ти“ — рекао је песник и од изнемоглости пао наузнак. „Да, ја“ — одговорио је леш и насмешио се. „Ти си ме тражио и ето“. „Не нисам“ завапио је песник изнемогло, толико изнемогло, да је помислио: „Ево сад ћу да умрем“. „Лажеш“, продерао се леш, толико јако се продерао, да му је десни трули образ отпао, и лупио тупо о земљу. „Ти си хтео да сазнаш зашто сам ја убио. Да ти си хтео да сазнаш и ти лажеш. А кад „си хтео да сазнаш онда слушај.“ „Не, нећу, нећу да слушам, процвилио је песник и прсте ћушнуо у уши. „Мораш“ — упао му је у реч леш, јеси ли чуо, мораш! И примакао се леш до њега и прислонио је свога трула уста на његово десно уво. Песник је задрхтао и немоћно клонуо. Зажмурио је и није хтео ништа да чује, али су речи кроз тело равномерно улазиле и урезивале се у мозак.

А леш му је испричао ово:

Пре свега да ти кажем да се све ово десило само зато што сам умео да мислим. Да само нисам умео да мислим, све би добро било и ја би био као и остали цигани: Трепео бих и веровао да све то тако мора да буде. Липсао бих од глади, али се ништа важно не би догодило. Да све би добро било, да ја за разлику од других нисам научио да мислим. Први пут сам се озбиљно замислио у петој години. Тада сам стално лунао главу, и никако нисам могао да решим ко је већи: Бог или жандар, или како то да сваки

дан једемо а нигде ништа не избацујемо — где му то све стане. То је било први пут, а од тада сваки дан. Одрастао сам у оном крају где су целе, целцате куће мање од оних великих, градских прозора, а пак сами прозори толики да једва може рука да се протне. Ђубре, смрад и глад — то је једино што сам из тога живота познао. А пак овамо, видео сам да у граду људи друкчије живе и да у граду људи имају да једу, толико да једу — да не знају шта им је доста. Извалио би се на некакве греде које су биле дотериване сплавовима, пустио би да ме сунце пече и мислио. Било ми је јасно да живот кога ја проводим није нимало добар живот. Да ја са свим осталим циганима нисам ништа друго до животиња, и баш то, што сам био свестан да сам животиња, баш то ме је болело. Трпео сам. Природно да ми није било право, али нисам се питао ја. Ја, сам, као ја, нисам био ништа, ама баш ништа. Јер када би био нешто, и када би се нешто питао ја, свакако да би свет мало друкчије изгледао и свакако да би ми цигани знали бар за поштено једење, ако ништа друго. Бунио сам се. Шкргутао сам зубима по неки пут, пљуцнуо исто тако, а по готову опсвао, али за други живот нисам ни знао. На живот цигански сам навикао, са смрадом сам се сродно, те и ако ми није било право, ипак некако се трпело. И живео сам, и био сам као и сви остали цигани (оженио сам се и добио четири детета), и ништа се важно није догодило све до ове године. А ове године ни богатији нису имали шта да једу а камо ли ми. Тражио сам посао али га нисам нашао. Долазио сам кући празних шака, а код куће да ти кажем већ ону познату реченицу — деца гладна, траже леба. И тада моје мисли први пут постадоше опасне: „Зашто, питао сам себе, зашто све ово мора да буде? Зашто, зашто и по сто пута зашто? Зашто морам да се мучим? Зашто морам да патим и то све без своје воље, и најзад шта сам му то ја скривио да морам да цркнем од глади? Па ајде-де ја, зашто и она мала деца? Зашто да неки људи могу да имају па не знају шта имају, и зашто да ја морам да једем земљу, да једем дрво, да узмем чак и камен у руке са ми-

иљу да може да се сажваће? Зашто да мене утреба боли, да ми излазе свежалци на очи? Зашто да ме и душа боли, тако да не знам шта ме више боли душа или тело? Зашто? Ко то тражи од мене и да ли зна тај да то не може да се поднесе? Је ли тај што тражи луд — шта ли је? Тек свакако да није паметан. Да ли зна све какве муке подносим ја и има ли он срце? Та зар ја морам све то да трпим и зар томе свему не може бити крај?

И тако сам се свакога дана питао и никако нисам могао да нађем решење ама баш никако: „Досадило ми се, мислио сам ја. Досадило ми се више овако да живим и не само досадило: Не могу више. Лутам по цео дан улицама и тражим посао (милостињу), али посла нема. А овамо гладан сам ја, деца су гладна. Чуј ти што тако хоћеш, чуј ти Боже, како те називају, деца траже, деца су гладна. Грче се њихова тела и последња њихова снага отима се на реч хлеба. Она су мршава, она су костури. Зашто да они морају да буду такви? И у граду има деце — а она су задовољна. Она су весела, црвена и здрава, она имају златне играчке. А овамо моја немају шта да једу, она се муче, она хоће да умру и ја нећу никада, чујеш ли ти то Боже, и ја нећу никада да видим ни један смешак на њиховим уснама. А зашто се она муче? Зашто она хоће да умру? Зашто? Јесам ли ја крив? Не, нисам! Па ко је онда крив? Људи су криви, људи су ти и поготову ти Боже. Чујеш ли ти то или не чујеш? Ја сам гладан и деца су гладна и знаш ли ти колико сам ја бесан због тога. Знаш ли ти да ја све ово не могу да издржим?

Али само су то питања била. На њих ми нико није одговарао, нисам могао ни ја сам. Говорили су ми неки „трпи“, али ја више нисам могао. Нисам никако!. „На оном свету ће ти се платити“, настављали су они. „Трице, мислио сам ја. „На оном свету! Каквом оном свету? Будалаштине! Не питам за други свет докле сам овде. Дајте ви овде мени да ја не цркнем, а када цркнем — шта ме брига, сеците дрва по мом телу ако хоћете“.

Па ипак, те опасне мисли нису ме још наводиле на

убиство. Није ми падало на памет ни другога да убијем, а камо ли своју децу. Био сам ипак што се каже поштен човек. Нисам био злочинац по рођењу, већ на против злочинац само зато што сам волео. Али у глави ми је било нејасно, у глави се мутило. Тамо се комешало. Глава ми је била страшно врућа, мисли, опасне мисли су се тамо рађале.

Тако све до оног дана. А тога дана, ја више нисам био ја, ја више нисам био човек. Ја сам био луд. Три дана нисам ни мрве хлеба окусио. Исто толико одприлике нису ни деца. Лутао сам тога дана улицама и тражио посла, људи ми га нису дали. Све се у мени кувало. Оно зашто, зашто и зашто ударало је равномерно као кљуном у главу и кључало и кључало. Било ми је на свакога криво, па и на самог себе. Поред мене људи су пролазили, мували, викали. Поред мене људи су се смејали. Хтео сам да их све смојдим, да их задавим, јер зашто се смеју, зашто говоре? Знају ли они, да ја хоћу од глади да умрем? Знају ли они да ја последњом снагом ноге вучем и да за који корак могу да се срушим и да исплазим језик?. Знају, знају они али их се то не тиче. Рећи ће: „умро, од глади је умро, па шта?“ ништа. И дабоме да је ништа. Ситница. Знају ли они да ће замном и она деца? Знају, знају они и баш зато што знају, баш зато се смеју и веселе. У души сам зажелио све да их задавим. Да скочим, да стегнем једнога: језик да исплази, у лицу да помодри; па другог, па трећег и престао бих тек када би све било мирно: ни реч, ни смех да се не чује. У души сам то зажелио, али снаге у телу за то нисам имао. Вукао сам се као мрцина улицама, пред очима ми је пао мрак. Ништа нисам видео. Људи су ме псовали, ритали ногама јер сам им био на путу. „Пијан“ — рекли су неки. — Да пијан — помислио сам ја. Пијан, пијан али од чега пијан. Не од љубави — како му то ти песниче певаш у песмама, не од вина. Пијан, од глади пијан. Допирали су до мене мириси хлебова. Долазило ми је да скочим, да одгурнем, да смрвим све што ми је на путу, да дођем до лебова, да зграбим један, два, три — и да појурим као махнит — али како. То

је било само у души, у телу снаге нисам имао. Знао сам да по ђенцима стоји воће, колачи, леблебија. Како бих радо загризао једну јабуку али како? У души је било лако, али у телу снаге нисам имао. Вукао сам се улицама изнемогао и луд.

И заплакао сам се. Осетио сам да сам најнижи створ на свету, најнижи који је икада постојао. Гори од животиње, јер и животиње се не муче овако као ја. Животињу бар до-туку. Шта, шта сам му ја то скривио? Зашто да то баш будем ја? А не тражим много. Мало, мало тражим ја — само једно парче хлеба. Не, нећу ја да спавам на белим јастуцима, не треба мени све то. Не, нећу ја хаљине што сијају као злато. И шта ће мени оне светле и чисте куће? О, само мало, само мало, тражим ја. Једно парче хлеба и доста. Ја ћу бити захвалан. Доста. Само мало снаге да повратим. Та шта говорији ја. Ни парче. Само једну мрву. Не, не, много не тражим ја. Па зашто, зашто ми се то неда? Зашто? Руке бих пружио, грлио би и љубио земљу под ногама који ми само једну мрву да. Али нико неће. Људи, нису људи. Људи не знају, они неће да знају за моју жељу или не, они знају, а праве се да незнеју. Људи ми се баш зато опет смеју, и ево људи обигравају око мене. Њихов круг се све више ближи људи не чупкају, људи ми се пентурају по телу, очи се це-рекају. Они су сви пуни, црвени и задовољни. Они сви и-мају у руци по један хлеб и они машу тим хлебовима око мене. А када ја руку пружим да их узмем, они га сагрију, они ме чикају. „Дајте ми, дајете ми тај леб вичем ја. Дајте ми тако вам човеке, како мене, тако и деце те све. Само је-дан па ћетә спасити шест живота. Дајте ми тако вам Бога. Код куће имам децу што су као костире, она хоће да умру. Не дајте да она умру, срце ме боли. Али они ми не дају, они баш зато уживају и још више ме муче. Њихов се круг све виши сужава. Они хоће да ја што пре умрем, они баш то хоће.

Не знам како сам кући дошао кад и колико сам тамо био остао исто тако не знам. Био сам у бунилу. Људи су око мене још скакали, чупкали ме. Ја сам од људи тражио

леба али ми га они нису давали. Последњу снагу изгледа да сам употребио да дођем кући, а тада, последња снага била ме је издала. Нисам знао за себе. Из тога бунила пробудио ме некакав оштар бол. Тај бол потицао је од некаквих руку што су ме „гчевито ухватиле и стале да ме стежу. Чуо сам и некакво стењање и разумео да то тражи неко хлеба, а одмах, сазнао сам да су те руке биле руке моје жене. Отворио сам очи и видео сам је. Она је била допузила до мене. Њене очи су били исколачене, лице изгребано. „Леба“ — стењала је она, — „нешто да једем“ — и руком је показивала на уста, а притом гледала ме је тако блесасто. — „Нема“ — рекао сам ја наравно душице, слегнуо раменима и тупо се загледао негде у зид, као да се то мене ни најмање не тиче. Жена је стала да плаче. Слушао сам њен плач и баш ништа нисам осећао. Скренуо сам пажњу на њу и она ми се учинила ситна, ситна као некакво зрно и као завијена у некакву маглу. А мало после постаде ми ружна, несносна и гадна. Душа ми се сва од тога згрчи и ја и по други пут викнух колико су ми снаге дозвољавале: „Нема“. Али она и даље плакаше. „Нема. Чујеш ли нема. Немогу сада из ваздуха да створим. Престани да плачеш“ — простењао сам љутито и подигао руку да је ударим. Али рука је сама пала где је и била — ја више нисам могао да господарим њоме. И стао сам да мислим, управо трудио сам се да мислим, али све је то било скидано. „Гладна је она, а ја сам изнемогао. Ето руку немогу да покренем“, — помислио сам али сам већ одмах на то заборавио и тупо се загледао у њен нос. И ко зна колико сам гледао у њен нос. Из тога ме је тргло некакво ново плакање. Нисам одмах потревио ко је то што плаче али чим сам чуо тај плач, на дно душе стало је нешто нејасно да се врти и да се пење на горе. И што се више пењало горе, оно је бивало све јаче. Окренуо сам се и кроз маглу видео сам моју ћерчицу. Она је лежала раширених руку и ногу — као разапета на крсту. Из шкрофула испод врата гној је текао. То сам добро уочио. Лежала је полумртва. Плакање је једва излазило на уста.

„То је моја ћерка — рекао сам ја самом себи — море

Помол

2

није. Јесте. То је моја ћерка, а ово овде, то је моја кућа. Оно ружно што тамо лежи то је моја жена а тамо у оним кутовима, можда већ мртва, леже остала моја деца. Мртва! А зашто да она буду мртва? Па морају јер су гладна. И ја ћу за који тренутак да будем мртав. Јест, а ако она нису мртва. И шта ћу ја ако су она жива? Не, боље је да су већ мртва кад већ морају и овако и онако да буду мртва. Зашто да се узалуд муче. Боље, боље је да умру. Зашто баш морају да се муче.

Приближио сам се, све тако мислећи, до тела моје ћерчице, и нагнуо се над њом. Загледао сам се у њено лице и продужио мисли. „Ево, она се сад мучи. А зашто се она мучи? Она је сада свакако гладна и целог ће века бити гладна. Добро! Рецимо да њој неко сада да леба. Она ће живот да поврати, али ће опет бити гладна. И целог ће века да буде гладна, и зар баш тако мора да буде? Боље је да сада умре. Онај који би јој повратио живот не би јој учинио добро. Он би учинио злочин. Ево, таман се она спремила да умре и још мало треба, већ не може више ни да плаче, а неко јој донесе леба и поврати јој живот и онда мора још један пут да се спрема да умре.

И чисто ме ухвати страх да тај неко не дође. (Био сам већ сасвим полудео. „Шта ће ми тај, мислио сам већ мало жустрије. Шта ће ми када већ није дошао раније. Он ми свакако зло мисли. Он хоће још да нас мучи, да нам се смеје. Њему нису још довољне наше патње. Он хоће још. Он хоће да нам да мало леба, живот мало да нам поврати, па после да нам се руга. Јесте, али ја недам. Ја нећу да дам. Живот је тако досадан и мучан. Боље, боље је да сада сви цркнемо. Нека само тај човек дође, ја ћу скочити, ја ћу га убити. Ја нећу да дам. Ја имам нож испод појаса. Ја, ја ћу да га убијем. Нећу да нам живот поврати. Нека умремо. То је боље. И ово ми је некакав вајни живот. Ђубре, смрад и глад, и више ништа. И да, да, више ништа, ништа и ништа.

Али шта је то. Дали се мени чини. Неко се шуњао око врата. Мојем полуделом мозгу то се учинило. Да то је оно

То је онај човек. Он носи хлеба. Он већ отвара врата и ја га видим. Он хоће нама да да леба, он хоће да нас поврати у живот. Он ми се смеје. Он се радује што наше муке нису свршене.

„Е нећеш“, вриснуло је нешто у мени. Боже, пукла је у мени реч и као ножем ме проболо. Помислих: готово, мене више нема, сад ћу да пукнем. Не дам, дрекнуо сам, и скочио сасвим луд. Незнам, нећу да живим. Нећу. Живот је гад. Не дам макар то и ти хтео Боже. Сав се ваздух предамном упалио. Све је постало црвено. Учинио ми се да онај човек притрчава и већ хоће да ћушне леба неком од мојих. Напипао сам нож и долетао до жене: Један бодеж у срце други у око. Умри, јечало је све у мени. Умри. Живот је гад. Дохватио сам онда секиру и пет шест пута њоме размахнуо. А онда сам застао. У пожару што је био свуда око мене црнела се једна мрља. „То је мој син, рекао сам ја и скочио на ту црну мрљу. Стегао сам је рукама и стао ту црну мрљу да давим. Е, нећеш е, нећеш, вриштило је све у мени. Е нећеш, па макар и ти то, Боже, хтео. Живот је гад.

И пробудио се песник сав у зноју. Песницу је био турио у уста а из песнице је од уједа текла крв. И клекао је песник и онако бунован прекрстио се: Господе Боже, и ако у тебе не верујем, помилуј душу роба твога цигана Рамана Дурмиша; опрости му јер он је био луд. Опрости му у име свих оних који на земљи пате. Во имја Оца и Сина и светога Духа. Амин.

Душан К. Поповић.

Порука

Још од лане, драгане,
Јаглук ти везем малена;
Још од лане, драгане,
Ноћи проводим санена.

Јаглук ти везем, сузама поливам гране,
Песмом разбијам дертове, у нади, драгане,
Да ћеш ми веран бити.

Још од лане, драгане,
Ноћ ми је дуга, никад да сване;
Срце ми пева, плаче и снева,
Ал' кад извезем гране,
Срце ће видет' жуђене дане,
Зар не, драгане?!

Рифат Бурџовиќ.

 Уздахнула бих...

Уздахнула бих... Али нећу,
Нек ми срце више пати,
Јер и тада нико неће
Моје боле више знати...

Уздахнула бих... Али не смем,
Јер свет не зна моје јаде,
Кад последњи зрачак трне
Некадање моје наде...

Уздахнула бих... Али нећу;
Била би ми лакша рана,
А овако нека буде
Моја туга опевана...

Радмила Семан.

Вјерко Аничин:

Смрт Краљевића Марка

(Одломак из драме)
Један део IV слике.

ЛИЦА:

Краљевић Марко.
Чича Стојан.
Јанко, син његов.
Новак, друг његов.
Кум Илија,
Једна млада жена,
сељаци и сељанке.

IV СЛИКА

На Урвини планини.

У I призору НОВАК, чобанин, на врхунцу среће, прича свом другу ЈАНКУ о својој љубави према СТАНИ; како ју пре није могао узети због заклетве, која га је до јуче везала, а сутра ће је запросити.

II призор: Наилази КРАЉЕВИЋ МАРКО и између њих се заподене разговор.

ЈЕДАН СЛАБ ГЛАС (иза сцене) Сине!

ЈАНКО: Ко да чујем нешто.

ИСТИ ГЛАС (нешто ближе, јаче) Сине!

ЈАНКО: Отац зове. (Појури на десно).

III призор

ЧИЧА СТОЈАН: (сукоби се са сином, клоне)!

Вај, не могу више!

ЈАНКО (узми га под руку и доводи до осталих)

НОВАК: Та за Бога, шта је?

ЈАНКО: Причај оче!

ЧИЧА СТОЈАН: (блед, престрављен, поцепан, разба-
рушене косе; глас му дрхти, готово јеца)

Зло! О Боже! све што досад стекох,

Кућу, стаје! Жито пограбљено...

Па њу, Стану, злато моје... (гуши се у сузама)

НОВАК крикне: Стану?

ЈАНКО: Реци, оче...

ЧИЧА СТОЈАН: Отеше је (јеца).

НОВАК (стоји неко време нем, затим, одјуривши на десно, виче избезумљено):

Чекај, Туре! .. Стану! ..

Боже, Боже, стари наш крвниче!

Сви то гледају са ужасом

ЈАНКО (који се колебао да ли да остане, прибере се; оцу, кога једнако подржава)

Причај, оче, како се: то деси?

ЧИЧА СТОЈАН: Стојим данас, јадан пред кућицом,

Те се надам доброј, њеној жетви,

Кад опазим, с оне стране тамо (показује)

Страшан облак сивог густог праха,

Брзо летећ' гђе се приближава.

Прекрстих се, али слика оста,

Дође ближе, па се преобрази.

„Турци, Турци!“ заори се селом,

„Турци, Турци!“ одврати планина.

Цјелим свјетом канда орило се

Ово грозом испуњено име.

Хтједох спасти, што се спасти може,

Али Турчин већ у село стиже,

Све одведе, храну, жене дјецу,

И њу, Стану, злато моје... (јеца)

МАРКО (прилази му): Старче!

ЧИЧА СТОЈАН (кад га угледа, баци упитан поглед на свог сина Јанка)

ЈАНКО: То је, оче, чувени јуначе

Од Прилепа Краљевићу Марко.

ЧИЧА СТОЈАН: (молећиво)

Ако јеси, што ми каже сине,

Ако јеси Краљевићу Марко,

Тако ли ти свега најмилијег,

Баба, мајке, брата и сестрице,

Тако ли ти твоје вјерне љубе,

Вјерне љубе, чеда у кољевци,

О, помози, пођи за душманом,

Отми робље, сједи, руши, свјети,

Врати живот немоћноме старцу,

Врати војна нејакој ли љуби,

Врати чедо кукавној ли мајци,

Врати оца слабашној дјечици.

И благослов цјелокупног Српства

Довјека ће пратит' твоје име,
(Док је изговарао последње речи, стали су долазити
сељаци и сељанке, сачињавајући у дну полуокруг.)

ЧИЧА СТОЈАН (показујући на њих):

Ево, сав тај народ ушвељени
Радио је дневи и ноћима,
Знојио се јутром и вечером,
Патио се зором и сумрчјем, —
Још не набра плода рада трудног.
Орао је њиве и копао —
Ал' су њиве ето попаљене!
Купио је сјеме и сејао —
Пусто сјеме све је сагорело!
Радио је баште и плевио —
Башти шарној' ни трага не има!
Градио је кућу и чувао —
Кућа гар је, дом се угасио!
Гајио је дјецу и учио —
Узданице оте Туре бјесно!
Надао се овај добри народ,
Надао се — гариште су наде!
и (Показује на искупљење)

Ево, кога хоћеш, из тог скупа
Ти запитај о коби његовој.
Што га Турком поганим задеси, —
бол и сузе одговор ће бити. (једном сељаку)
'Оди куме, па нам свој искажи.

КУМ ИЛИЈА: (иступа из гомиле)

Не даје се бол мој превелики
Исказати да се сав тај свијет
Горким својим заплаче сузама, —
Сузе тјеку, бол у срцу стоји.
Удовац сам, има десет љета.
За свје врјеме једина утјеха
Син јединац бјеше мојој тузи.
Он је расто к' о нежна стабљика,
Створио се у дивна младића.
Само њега волео сам жарко.
Само њиме живео сам, јадан,
У њ' сам своје полагао наде!
Нашто наде? — Отеше га Турци! (Враћа се
Мук, само се чује покоји уздах или јеца.)

ЧИЧА СТОЈАН: (послеп очивке)

Ево нека старица ти она...

МАРКО (на лицу су му исписани бол и мука):

Не, не кидај свеже ране љуте!
Јер разумем тешкога вам бола,
Ал' не могу помоћи вам пружит...

ЈЕДНА МЛАДА ЖЕНА (излази јецајући с дететом у на-
ручју): Милост, милост!

Сви (као мртвачки хор) Милост, господару!

МЛАДА ЖЕНА: Леле мени уграбише војна,
Мога Ранка, моје очи чарне,
Очи чарне, ножем извађене. (Љубећи дете)
Леле што ћеш, моје мило злато,
Леле што ћеш, поред тужне мајке,
Тужне мајке, боне, самохране! (Враћа се)

ЧИЧА СТОЈАН: Дај нам милост!

СВИ; (као горе) Милост господару

МАРКО: (стоји нем, болног израза лица; у знак немо-
гућности тресе главом)

ЧИЧА СТОЈАН: (падајући у ватру)
Зар те тол'ка бједа још не дира)
Тол'ко сузу, јецаја и бола?
Без душе си, срце ти ј' од кама,
Зар си Србин, Срба кад не браниш,
Јунак, кад се подлог скота бојиш?
Дао Бог, да ко' што нас остављаш
И он тебе увек остављао,
Никад среће...

ЈАНКО: (са ужасом ћути) Ћути, ћути, оче!

МАРКО: (као горе; савлађује се)
Није старче, да се скота бојим,
Није да ми ј' срце од камена,
Ни да нисам Србин јал' делија,
Већ је други немоћи ми узрок:
Да вам кажем не би вјеровали:
Смрт ме тавни у планини чека.
Већ ви хајте награг у долину,
Па утјеш'те сиротице мајке,
Јадну дјецу, жене самохране:
А ја све што могу учинити,
Сувим ћу вас златом даривати
Да обнов'те што је уништено.
Ево паше, даље чврсте земље,
Горе Бог је...

ЧИЧА СТОЈАН: Само снаге нејма.

ЈАНКО: Снаге, оче? (Указујући на своје руке)

А да шта је ово?
 Младе руке урадиће оно,
 Причем стара снага изнеможе.
 Је ли, оче?

ЧИЧА СТОЈАН: (грлећи га) Нек да Бог са неба!

МАРКО (вади из ђемера дукате; даје прво чича Стојану, затим иде од једног до другог и сваком дели обилно; сви му захваљују, мећући руку на груди и клањајући се)

МАРКО: (делећи новце)

Ево, старче! — На и теби, бако!
 Ти још плачеш? (за себе) Јадна моја мајко,
 Ни ти сина нећеш видјет' више —
 Ево теби, моје љепо дјете!
 Тако, тако, па ми здраво буди!

(Кад је свршио, заузима своје првошње место.)

А сад, старче, да се опростимо.
 Даће Бог да боље врјеме дође,
 И да земљом сине сјај слободе!
 Дотле ти се одсјели у гору,
 Кућу сазди, пак се ту удоми,
 Биће стаје. жита..

ЧИЧА СТОЈАН: Злата мога?

МАРКО: Оно нек ко жртва Српства буде!

ЧИЧА СТОЈАН: Нека буде! А кад земан дође

Да с' дахири земљом глас слободе,
 Вратићу се у њено окриље,
 Да ме чува, ја пак њу да браним!

(Почиње свет да одлази)

Дотле нека свако вјерно чека,
 Нека сузу жалосницу лије!
 Нек потјече горких суза рјека,
 Јер је Србин без своје Србије!

(Одлази и он са Јанком, Марко је остао сам.)

Вјерко Аничин

ШКОЛСКИ ЖИВОТ

Дружина „Српско коло“ Скопске Учитељске школе

Цртица другарства.—У последње време запретила је опасност многим ученицима да изгубе школовање због не плаћања интернату. То је учинило да се међу ученицима-ама Скоп. Учит. школе јави јак покрет да им унеколико помогну. Другарска љубав, разумевање положаја, осећање које се јавља као резултат сталног међусобног контакта, све је то нашло изражаја у приређивању концерата и позоришних комада у циљу помагања ових другова. Од многобројних приредаба вредно је поменути:

Концерт са позоришним комадом „Честитам“ од К. Трифковића, који су у ту сврху приредиле уч. IV разр. Приредба је успела, али мислимо да су колегинице с обзиром на своје снаге могле нешто боље дати у концертном делу и комаду.

Предству позоришног комада „Обичан човек“ изведену од ученица II разр. Ова представа је била лепо припремљена. Што је најглавније то је циљ коме је новац намењен. Наиме, младе чланице П.Ц.К. осећајући дубоку љубав за нашу нападјену браћу у Истри дошле су на помисао да купе платно, извезу на њему Јужносрбијанске везове и пошаљу браћи да их потсете да на њих мисли Југословенска омладина.

Поред ових приредби Позоришна секција Културне дружине „Српско коло“ дала је неколико позоришних комада у корист дружине, од којих је „Сумњиво лице“ од Б. Нушића најбоље изведено са „Избирачицом“ К. Трифковића. Вредно је поменути и „Моравку“ М. Сретеновића лепо изведену од уч. IV разр. Једино смо могли сви пожалити што није улога учитеља Родољуба срећније изабрана, јер би тако општи утисак био бољи.

Добро вођена Позоришна секција несумњиво је да испуњава свој постављени културни циљ и најбоље репрезентује „Српско коло“. Њен успех потврђује обилна посета другова и г.г. наставника школе.

У циљу помагања сиромашних другова уч. V разр. приређују после празника једно другарско поподне уз суделовање хора и оркестра истог разреда и дају позоришни комад „Граничаре“. Овог пута мисле позвати и другове из свих средњих и стручних школа у Скопљу с којим сарађују и надају се да ће наићи као и раније на пуно разумевања и потпоре код надлежних.

М. Ђ. Кршић

Школска Земљорадничка задруга

Имајући у виду важност задругарства у економском подизању села и у васпитном погледу, а с обзиром на то да је учитељ најпозванији да ради на ширењу задругарских идеја, основана је крајем прошле године Школска кредитна земљорадничка задруга Ђака Скопске учитељске школе, иницијативом Г. директора исте школе. Ова задруга има данас око 100 задругара из свих разреда, а претежно из виших.

Главни задатак Задруге је да упозна ученике-це, задругаре, са оснивањем и вођењем задругарства, затим да их материјално помаже, набавља књиге и целокупни школски материјал за све ученике. Ове године Задруга је набавила свима ученицима-цама шк. уџбенике са 12 од сто попушта; а учинила је промет од 15000 дин.

Задруга располаже са овим пољопривредним добрима која Ђацима служе за огледе у практичном спремању за будући рад: шест крмача јокширске расе, дванајест модерних кошница пчела, затим модерним живинарником у коме се налазе све врсте живине најплеменитијих раса и т.д.

Сем овога задругари ће имати и двомесечни курс, на коме ће практично предавати г. управник филијале Г.с.с.з.з.

Још ове године задруга ће слати бесплатно учитељима ове бановине заступљене врсте под условом да исти после приплода дају сељацима или другим учитељима да би се што више побољшале домаће расе. — Ова је задруга ре-
дак пример на који треба да се угледају другови-це из осталих школа, како би доцније користили народу. Подпомагање, пак, меродавних за сваку захвалу.

С. Д. Лазаревић.

Културна хроника

Изложба слика и скулптура уметничке групе „Облик“

4. децембра о. г. отворена је у Скопљу изложба слика и скулптура уметничке групе „Облик“. Приликом отварања одржао је г. Бранко Поповоћ, професор беогр. универзитета, врло интересантно предавање о разлици и борби између двају главних праваца данашње уметности, импресионизма и експресионизма, који су на изложби претежно и били заступљени.

Свега је било изложено до 100 радова од 20 уметника. Највише су се у сликарству истакли г. Јован Бијелић уље-

ним радовима (риба и више пејсажа), као и г. Бранко Поповић (Први батин цртеж, Корчула, Златибор и др.) г. Светислав Страла акварелима, који су својим импресионизмом побудили највећу пажњу. Затим г. Андријевић (Аутопортрет, дама, кокошка), па г. Тартаља, коме је можда више учинило име но што друго. Од осталих вреди поменути г. Николу Бешевића (Циганчица, и мртва природа у уљу, Муслиманска деца и београдско пристаниште у акварелу), и г. Вељка Станојевића.

Од скулптора био је највића г. Тома Росандић, који је својим радовима из 1915 г.: Мајчина туга, Моја туга и Снаја (дрво), као и Луда (бронза), доказао да оправдано ужива глас у Холандији, земљи великих уметника (са једне скорашње изложбе). И радови г. Палаичинија (особито Диана у гипсу) показују неоспоран таленат. Њему не уступа ни г. Стијовић (Карјатида и др.)

Од архитекта изложио је само г. Никола Добровић: пројекат банске палате у Скопљу (VI награда) и пројекат теразиске терасе (I награда).

Све, у свему, изложба је оставила повољан утисак на већину посетилаца и свакако да је повећала интерес за нашу уметност, која ће ускоро, упркос борбе и лутања између разних праваца наћи себи одређен пут.

Вјерко Аничин.

О 1930 на југу је једна од многих књижевних манифестација, којима су преплављена данашња књижевна тржишта. Уређена несистематски и произвољно од стране једне групе, она не преставља оно што би требало; наиме, не преставља духовни лик краја у коме је поникла. Поред оних који су требали да уђу, а нису, има их и на „готововању“. Ја овим не желим да побијам вредност појединаца, али је требало мало више доследности у спровођењу једне идеје. Јак социјални тон је обележје ове књиге, разуме се са извесним ограничењима, јер је спорно колико је такав социјални став искрен и аутентичан. У овако несрећно уређеној књизи сусрећемо људе различите вредности, те имамо поред Јанка Ђоновича и једног Венијамина. Већином сви сарадници овог алманаха су учесници у раду омладинских књижевних часописа, а одлике појединаца могу се рећи у неколико речи.

Лирско обележје песама Св. Максимовића, носи у себи један треперав тон, разлаган кратким и разломљеним стиховима. У осталом, то је песник са већ израђеним духовним и осећајним ликом, али постоји извесно нагињање ка сталном маниру.

Сав. М. Штедимлија, пун вербалистичких обрта, доста успело и пригодно, драинчевским језиком и стилем, пева „Умирања Тина Ујевића у Скадарлији“. Остале су песме пуне реторике, кроз коју кадшто пробије искрена мисао и осећај.

Једном песмом о рударима, Јанко Ђоновић, покрене у читаоцу интимни свет осећања, и речима, топлим и снажним, дочарава нешто светло и благо. Рад. Зоговић, пун једрих и сочних речи, катшто се заигра њима и проспе их нештедице. И он је, као и сви, у јеку писања фабричких песама, отпочео их писати, а осећај који завршити, много је мање чистији и прави, од тихог и тужног тона у другом делу песме „На улици“. Лирска способност, Р. Зоговића, пригушена је обесним вербализмом.

Изгубљен, а млад, Б. Л. Лазаревић, тугује „у старом турском предграђу“, а песме су му искрена и болна откидања, мада сирова и технички неизрађена. Социални став В. Парлића у песми „Метропола“, површан је, патетичан и конвенционалан. Песма, пуна техничких израза и напорног уживљавања у средину, оставља читаоца хладним и равнодушним. Што се тиче „Лобања иза завеса“, искрено рећи, уз преголеми напор, човек назире или песника, који пева у нервном наступу, а чије су песме пуне откинутих и узвитланих мисли, или обичног ретора и позера.

У главном, ма колико недоследан и несретно уређен, овај алманах има своје несумњиве вредности, изражене кроз песме извесних људи, чија лирика није празно причање и јадовање.

С.

○ Д. С. Каписазовић — Венијамин Алтана, песме 1930 год. 1930, једна од најпродуктивнијих година на југу, особно у Скопљу, дала је и збирку песама г. Каписазовића. Г. Каписазовић који је својом ранијом збирком показао извесне стварне вредности и један специјално његов болећиви женски тон, овом пак износи на књижевну пијацу сву своју духовну голотињу, бесадржајност и отужну сладуњавост. Анемичност и конвенционалност главне су одлике ових на силу ствараних стихова, а песма, којом почиње ова збирка, песма празна и намештена, одлично илуструје вредности у овој књизи, тако сиромашној духом, осећајем и природношћу. Празнина мисли, скривена испод оних програмских стихова, и сувише се грубо испољава:

Еј, далеки другови моји!
Боеми, луталице, поете!

а празнина осећаја је претрпана тамјаном, измирном и рузмарином. У немогућности да у себи нађе стварну и праву песму, искрену и снажну, Венијамин кроз дерног Миткета жели да себе излије. Остале су песме понављање једног истог мотива и очајно черупање Алтане. На крају би се могло рећи да г. Каписазовић са оваквим песмама не излази више из свог самостана међу световне људе.

С.

Позориште

Поред премијере „На низбрдици“ од М. С. Недића, која је тако слаба да о њој уопште не треба говорити, и поред несрећно обновљеног „Хамлета“ који је ланске године игран много боље, давана је у нашем народном позоришту „Комедија са бисером“ од Бруна Франка. То је једна од најбоље одиграних комедија у овој сезони. Лака и духовита, без бог зна каквих заплета, не писана зато да замисли неко да расположи, оставља пријатан утисак. Глумцу су је одиграли одлично. Љубица Драгић која је играла главну улогу била је најбоља. За њом долази Милорад Величковић, па Живановић који се снашао тек у четвртом чину.

17-јануара даване су три премијере Петра Петровића — Пецције и то: „Ђако“, „Стојанда“ и „Браца“. Пре тога говорио је о писцу госп. Никола Дошен. Прва „Ђако“, одиграна је најслабије и од глумца најгора је била Мила Ерцеговић. Друга „Стојанда“ била је најбоља како по самој књижевној вредности тако и по игри. Ту су још једном показали своју глумачку вредност: Пера Јовановић, Светолик Никачевић и Мери Оливери. Трећа „Браца“ је исто тако добра ствар. Одлично су играли: Драгиша Петровић и Димитрије Величковић.

Јух

Д О П И С И

Писмо једног Истринина.

Dragi Nikola,*

Sretan sam što kod vas misle na nas u Istri. Sada sam u Kastvu na našem tlu zbog školovanja, a preko ljeta idem u Italiju, u svoj zavičaj Istru. Oprosti mi što ti nisam odgovorio prije. Najljepše ti hvala na poslate slike. Tražio si mi da ti pišem o svom rodnom mjestu i o Istri. To mi je tako teško... Moje, rodno mjesto je porobljeno, kao i cijela naša Istra. Naša ljepa sela i naše istarsko primorje nikad nije veselo... Nešto teško steže u grudima moje Istarske drugove.. jer su oni u ropstvu... Ne sme se pjevati naša pjesma, ne sme se čuti naša riječ. Kod nas se mora čutati i u duši tugovati. Naša imena i prezimena preobратише u talijanska... i škola vlше nemamo. No, ipak jedno me veseli. Naša Jugoslavija, postaje iz dana u dan sve jača i naprednija. Na našu revijeru dolazi sve veći broj stranaca, a kod Italijana opada. Kod njih putnicima čine velike smetnje, a i cje-ne su preskupe... O školstvu u našim krajevima pišaću ti drugi put opširnije. Samo za sada znaj da se više u školama ne govori narodnim jezikom. Narodne škole su ukinute i osnivaju se „Azila“, kako bi nam što prije oduzeli djecu i mladež. Zato sam morao doći da učim u Jugoslaviji. Poput Turaka oduzimaju malu djecu od majki od 3.—7. godine i daju u zabavilišta, gde ona uče talijauske pjesme i jezik. Takav je odgoj istarske djece. A meni je zato teško... Sve podatke, koje tražiš poslaću ti. Objavi ih među tvojim drugovima...

Šaljem ti slike: pogled iz Kastva na Kvarner i Otoke. Mislim da će ti biti milo. Nadaj se mome opširnom pismu... Još primi hiljadu prijateljskih i bratskih pozdrava od tvoga druga

A.

*) Pismo upućeno g. Nikoli Nikoliću, Skoplje.

Службени део

Бр. 57.

Дружинама С.Ј.С.У. — Жупе за Ј. Србију.

VI Конгрес С. Ј. С. У - Жупе за Јужну Србију одржаће се 18 и 19. априла т. год. у Скопљу, и као и досада, тако и овом приликом конгрес треба да буде општи састанак Средњешколске Омладине на југу. Зато нека свака дружина сматра за дужност, да поред званичне делегације пошаље на конгрес у колико је могуће већи број својих чланова. У исто време сваки члан дружине као омладинац треба сам да се потруди да 18. и 19. априла буде у Скопљу ради општег састанка средњешколаца Југа. Поред осталог званичне ће делегације поднети реферат о раду своје дружине у школској 1930/31 године. Омладинци учесници конгреса могу читати своје радове на конгресу. Пријава имена радова, који ће се читати на конгресу је да 5 априла ов. г.

15 I 1931 — Скопље

Здраво!

II Секретар

(М.П.)

Претседник,

Зораида Михајловић, с. р.

Никола Николић, с. р.

Бр. 58.

Дружина С.Ј.С.У. — Жупу за Ј. Србију.

Према решењу XII конгреса С.Ј.С.У. 2.—5 јула 1930 год у Београду, дружине једном уписане у С.Ј.С.У. остају и даље чланови само што почетком сваке школске године пријављују актом жупи број чланова за дотичну годину. Иступ из чланства мора се отказати за годину дана раније Дружине које још нису пријавиле број чланова за ову годину треба да то учине у најкраћем року.

Свака дружина ће се уједно трудити да растури што већи број „Помола“, заједничког гласника, средњешколаца југа, као и да сарађује на њему.

Здраво!

I Секретар

(М.П.)

Претседник,

Борислав Илић, с. р.

Никола Николић, с. р.

ИЗ УРЕДНИШТВА

„Помол“ излази једанпут месечно и прима радове за рубрике означене у садржају. Радове, читко написане на једној страни, слати на адресу уредништва, Учитељска школа — Скопље. Рукописи се не враћају.

Годишња претплата стаје 30 дин., поједини број 3 динара.

Штампарија „Јужна Србија“ Скопље, Принца Ђорђа улица бр. 34

Орп

ОД

Глас.

НАР. И УНИВ. БИБЛИОТЕКА
„КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ“
СКОПЈЕ

ПОМОЛ

Орган Савеза Југослов. Средњешколских Удружења
Жупа за Јужну Србију

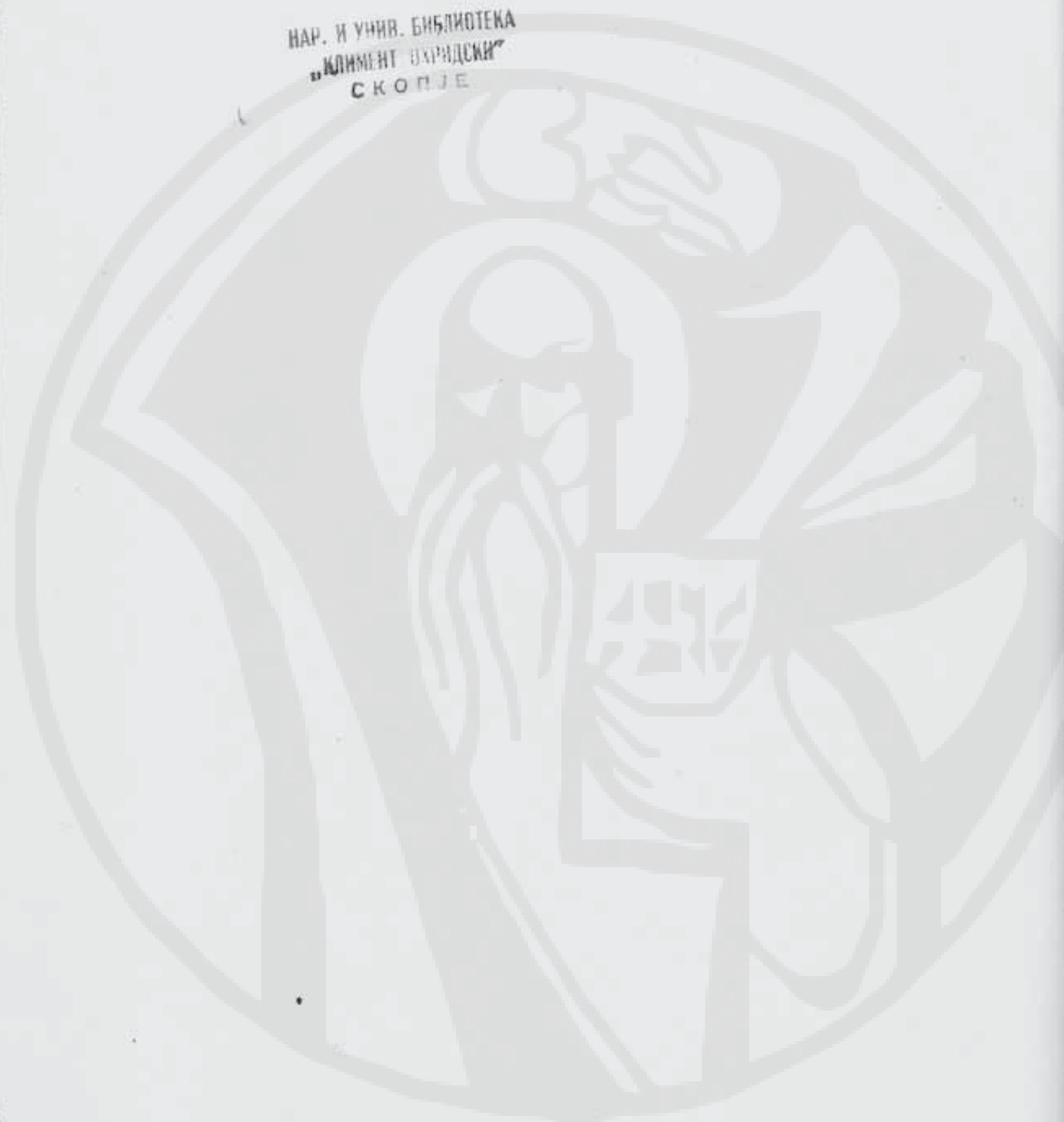
Уређује одбор

Година I.

СКОПЈЕ,
МАРТ 1931 ГОДИНЕ

Број 2.

НАР. И УНИВ. БИБЛИОТЕКА
"КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ"
СКОПЈЕ

НАР. И УНІВ. БИБЛИОТЕКА
"МИЛЕНТ ОХРИДСКИ"
СКОПЈЕ

СА Д Р Ж А Ј :

ПРОБЛЕМИ РАДА ОМЛАДИНЕ

М. Вучковић: Идеализам омладине.

НАУЧНИ ПРЕГЛЕД

М. Ђ. Крстић: Васпитна вредност ручног рада.

КЊИЖЕВНОСТ

Бора Илић: Песме

А. Реџеповић: На диздерачи, приповетка

Д. Б. Илић: Моја песма

Зораида Михаиловић: Кап, песма у прози

Н. Ресуловић: Сазнање, песма

А. Авдовић: Проклет, приповетка.

ШКОЛСКИ ЖИВОТ

М. В.: Другарско вече

С. Меховић: Цртица из ђачког живота.

КУЛТУРНА ХРОНИКА

„Пролеће и Борис“, песме Б. Јованчевића

„Моменти“, песме Ст. Стајића.

„Бела врана“, јануар 1931 г. Битољ.

ДОПИСИ

Писмо из Чехословачке — Ladislav Sigety.

СЛУЖБЕНИ ДЕО

ИЗ УРЕДНИШТВА

Власник: Жупа за Ј. Србију, С.ј.с.у. — За Уредништво
одговорни уредник Бора Илић, Учитељ. школа-Скопље.

ПОМОЛ

ГОДИНА I. || СКОПЈЕ, МАРТ 1931. || БРОЈ 2.

Проблеми рада омладине

○ Идеализам омладине

Живот сваког народа биће онакав; велики и славан, жалостан и сраман, каквог га створи омладина (Г. П.) Ваља на Балкану развити заставе и запалити буктиње Словенства (Рат. П).

На прекретници историских путева провиђења, у доба разноликих назирања и екстремних настојања — већине нација у Европи — за спознајом суштине и смисла новог духа времена, живота и новог човека, омладина — претежно Југословенска у вези с политичким препородом — етички надахнута, водиће главну реч при изградњи боље будућности. Она даје обрасце за перспективе рада сходно заједничким сврхама свих елемената који сачињавају моћну нацију и јединствену државу. Данашњој омладини намеће се нужност да буде, више него икада, конструктивна; да зарони у свакидашњицу и греде вишем циљу напустивши ниске инстинкте. Душа и стремљења друштвеног и националног живота манифестују се кроз њене идеале и пожртвовање за остварење истих. Омладина са свешћу за ширу животну заједницу, уз полетну и стваралачку младост, одушевљено и с пијететом гледа на остварени идеал Југословенства — на видику (не на помолу). Имајући пред собом оживотворене визије далеких предака и јасне душевне хоризонте смело посматра стварности у очи а предрасуде у смртним трзајима; осећај народне колективности је пробуђен и стављен у обрт.

Наш век је оличење технике, природних наука и пролетерства, у чему лежи предодређеност будућности људског друштва. Данас, у периоду изобличавања старих друштвених обавеза и кидања са традиционалним осећајима дужности од стране омладине, која се јавља као експонент патњом препорођених генерација, неправда је не указати на високе идеале и прегнућа која се у неумитном хуку — као аксиоми живота, приметно без система очитују. Савремени живот, потребе и друштво од омладине изискују: морално изграђивање народних идеала, нових и виших. Инспирације извиру из националних тежњи. Од удружене југословенске омладине захтева се и с трпељивошћу очекује културно-социјално препорађање и ударање битних основа новој југословенској култури, која има понићи на сопственом југословенском обзорју. Пројекат је неминовно поверен омладини, њеном неодољивом импулсу човечности, снага и родољубља скопчаног с мирољубивошћу. Ко неће признати да је та заветна мисао полуга националног напретка, и поред тога што одушевљење за Западом није још утрнуло нити бујање песимизма пресахло!.. Да се наличје види и оцрта сметња је непрозирност лица! Уосталом, то су појаве за којима се ипак похлепно не јури, — поменуто постаје ствар другога реда јер, *име Југословенства је уткано.*

Успламтеле жеље, мистичан занос и голицаве наде са здравом амбицијом гоне омладинце на савесно улагање енергије за постигнуће циља у народном оквиру. Спорно је у колико се односи на формулисање и признање старијих, што ће тек време и историја упечатке утиснути, будући то увек тако бива. Историја је неспречива а време непобедиво! Но, да би се културно или васпитно на друге утицало нужно, мора првенствено следовати културно образовање и лично, национално васпитање. Од вајкада су носиоци принципа и напредних идеја били појединци уз које накнадно пристаје маса. Отуда потреба за иницијаторима јаке организационе руке. Појмљиво је: да се има успеха ваља ући у народни живот, познати га, објективно оценити, завоleti и радити на његову подизању и културно-социјалном формирању. Та посве замашна и благотворна мисија је од неоцењивог значаја по народну благодет, државну хомогеност и, делом,

човечанству, у чијем окриљу егзистује. Логички, тежња је да се ти културни почетци и социјална превирања заснују на психологији и етици југословенског народа, као солидном темељу за расна стварања. Факат да је култура производ многобројних чинилаца доприноси обимном пољу рада. — Омладина ће зрачењем сопствене културе и просвете улити у ширу животну заједницу, у нацију, нова схватања и нове погледе на све што ће бити од утицаја по даљи развој препорода. Она ће игнорисањем многих предрасуда створити и унети нове ореоле југословенског сјаја и осветлити пут новом, бољем животу који преко Југословенства води у Словенство. Идеја о историској неминовности словенске узајамности и откривењу дубина словенске душе јавља се спонтано. Једним делом то је историска заслуга и ранијих нараштаја. Омладински покрет — ако се као такав може сматрати — са стојичком хладнокрвношћу гледа на замаглене видике далеке прошлости; док с великим прегнућима и набујалим венама уз јако струјање југословенске крви греди новим стазама, не баш утрвеним. Свакидањи живот, вртлози друштвеног тока и одјечи нових појимања свега пружају обилате мотиве младићском стваралаштву. Упоредо с тим тече се, развија и буја и књижевна култура као моћан фактор у образовању и васпитању целог нараштаја; зато и струјање утицаја са Запада и Истока; отуда и моћ подржавања по свему оцртаном — друштвени преображај.

Предузећа већег стила омладина спонтано и еланом пригрљује, залажући се: да ће их у домену пружене могућности и прилика извршити. Гаранција је у многим њеним организацијама, око којих је окупљен цвет интелектуалаца и свесних радника омладинаца, чије су водиле светле идеје културно-социјалног уздизања моћне интегралне Југославије — Словенског Југа. Омладини је својствено да идеализује, машта и сања. То јој бодри младићска чезнућа ка нечем вишем, недокучивом и племенитом; запаја и уздиже дух високо, условљавајући га да продре, испита и у природној боји представи све елементе актуелне данашњице. Дизањем идеалне стране националнога живота износи се и практична, кроз коју се назиру сва превирања и путокази идеалне омладине. Не само то, уз пуно идеја она има и мноштво

циљева проистеклих из претензије за личним и народним културним задовољством. Кроз идеалност ће и практично сарађивати на општем подизању и формирању поникле југословенске културе. Своју снагу и моћ схватања народне животне заједнице оживотвориће у делима достојним честитих родољуба и прегатоца; само поступности и трпељивости... и више довитљивости...

Предосећај сутрашњице и тајанствени нагон друштвености гони на братско зближење свих омладинаца у једну једнородну организацију за што успешније делање. Сада, на раскрсници западне и словенске културе, када је омладина позвана као први чинилац при нацрту и обезбеђењу развоја и исхода исте линије требају се: великодушност и самопрегоревање омладинаца уз неопходну организацију заједничке акције, као предуслов неизбежног успеха. Као и јединка тако и сваки нараштај поседује идеале, границе својих напора и дубину своје душевности. Непосредан и брзи друштвени препород народа, његов морални преображај — морамо признати — отежан је осуством неких идеја, које су изван хоризонта омладине.

У природи је дат закон за примену снага при стварању нових тековина, које не могу, ни у ком случају, бити производ божанске савршености творца — његове истоветности. Повика старе генерације на послератну, са атрибутима који јој се придају, неправедна је. Неосновано је да омладина одбија упуства, сарадњу и руководство старијих, у колико се то не коси са новим принципима новог живота. Природним законом и самим током друштвеног развића, дато је у диспозицији да: све што носи печат новине стоји у опреци са старим. Савремена „шими“ омладина, како је многи неправедно називају, своја висока осећања и снагу своје воље ставља у службу националних и социјалних циљева. (Сведоче многобројни листови). Што је, пак, склона илузији, несаломљиво темпераментна и као пуна амбиција, то је црта психе младићске набујалости.

Поред тога, њена дубока свест о унутрашњој суштини југословенске замисли и њеним основним етничко-духовним нитима бори се за социјалне идеале. Очито је да се омладина одушевљено залаже да осећање Југословенства став

у покрет за социјалну еру и једнакост. Као такве она је и осећајно и умно проникла у тајне намере времена. Живот намеће своје — намеће борбу; свесна поверених јој дужности у данашњици и велике историске одговорности у сутрашњици хвата се у коштац са полутанима и бујицом времена, како је исто неби водило везаних очију у недоглед. Њој је дато да у њ продуби и кроз своју критичну призму пропусти сва назирања других, будући се смисао живота јединке и целине проналази сопственим преживљавањем и доживљавањем.

У јеку хуманитарности и општег мира, са етичком свести и истинитим моралом, омладина ће уједињеним снагама оставити видан траг своје културно-социјалне делатности. Она је била и биће тумач народних мисли, осећаја и тежњи; отуда закључак да је за успех подлога у народним масама. Организована југословенска омладина са напретком психопедагошких наука развиће активност појединаца у складу са психологијом масе народа, попут успешних експеримената. — Духовна ведрина и душевно спокојство старијих притајено иза кулисе не доприноси појави новијих видика; али и тако омладина није мехур сапунице на ветру!...

Насупрот предратном идеализму и националним идејама за ослобођење и уједињење, јавио се нови идеализам и нова национална стремљења, која су деценијама у мислима гледану Југословију, допринела остварењу и прогласу исте. То је узрок да је предратни жар националних осећања измењен и проширен на уједињеном тлу моћне интегралне Југославије. Буђење духовних снага ишло је упоредо са рађањем нових идеала и привођењем у дело узвишене југословенске замисли. С утрнутим осећањима зурити у неизвесну будућност значило би утопију старих а онемогућавање развитка и опстанка нових културних тековина.

Ако је тачно да је човек музеј своје прошлости онда је исто и с омладином. У њој превиру стари вават и ново време. Она је била и биће носиоц нових, савремених идеја — уједно прогреса. На основу проматрања постојећих чињеница: напредна омладина ствара подлогу за идеалнију будућност, обезбеђујући тиме друштвени живот и његову

еволуцију. Уз интелектуална, пролетерска удружења играју видну улогу при одређивању хармоније друштвених интереса. — Проза и поезија са социјалним мотивима из грубе стварности садрже, у суштини, водиле и програм рада омладине. Болећиве, сентименталне и каткада лаке песме с променљивом мелодијом представљају чежњу и опомене, слутње и покличе новим идејама и схватањима. Дух времена је такав да се три идеје јасно оцртају: једнакост, љубав и братство у друштву, коме је васпитање подмлатка нужна функција. — Смелим, свесрдним родољубљем и одмереним тактом унутрашњег акта омладинцима бујају социјална осећања и дозрева смисао за општу духовну, моралну заједницу Словенства. Њу условљавају ближа сарадња и инстинктивна осећања југословенске омладине, духовне везе, мисли и идеали свих словенских омладинаца, на чему с пуно преданости ради и соколство. Пожртвовање, вера и нада су ту, а то су покретачи на велика дела.

На историској позорници Европе југословенској омладини припадају две крупне улоге: ужа југословенска и шира словенска мисија за изградњу заједничког програма и нове словенске културе на бази солидарности. Поред осталих тај идеал чека на реализовање омладинских снага. Зато, у ходу времена треба разумети психу народа — пронићи у суптилност његове природе и душу, с расним инстинктом свесног пионира. Тако ће заветна југословенска мисао бити до потпуности изражена мислима и душом народном у културно-социјалном препорођају.

Милош Вучковић

Васпитна вредност ручног рада.

(Наставак)

Ручни рад развија: окретност, умешност руку, вежба чула, а специјално чуло вида, мускуларне осећаје, израђује марљивост, стрпљење, истрајност; буди естетички интерес, морално осећање, помаже образовању карактера, буди социјално осећање, љубав према заједничком друштвеном раду; израђује самосталност, помаже саморадњу, буди интерес за посматрање и истраживање и развија тежњу за личним стварањем.

Усвајање градива само помоћу чула вида и слуха је несигурно и без трајне вредности, а много је јаче и трајније кад се томе придружи моторни моменат учвршћавања знања активним радом, јер најпостојаније је оно знање које искуством стичемо, знање које је учвршћено практичним радом. Ми у школи научимо шта је размера, пропорција; специфична тежина тела, а како то нисмо никад применили на другим часовима заборавимо за кратко време.

Преставе утврђене радом и учешћем чула вида, слуха, пипања и мускуларног много ће бити јасније него кад су стечене учешћем само једног чула. Имајући у виду да су чула: „капија кроз коју пролази спољни свет и постаје предметом нашег душевног живота“, да су спроводници спољних утисака, да само преко њих богатимо наш дух, да су извора сазнања, морамо и овде ручном раду дати предност. При ручном раду она су сва ангажована, сва раде, вежбају се, а то важбање доприноси њиховом усавршавању. А кад су ти спроводници спољних утисака савршенији наш ће дух имати бољу, чистију и јаснију садржину. Ручни рад са дрворезом, дуборезом, плетарством, цртањем, моделирањем и др. представља највишу тачку у вежби чула и у развићу очигледности.

Ручни рад регулише, потстиче и подиже јасност и одређеност ученикових осећања до врхунца и побуђује га на удубљивање, на активно тражење и испитивање. Осећање пријатности после усешно завршеног рада тера ученика и да тежи све више и више за тим радом. Јер осећања су покретачи воље и што више успеха то већа тежња за таквим радом. Са интересом који се при томе јавља развија се и марљивост код ученика, јер се марљивост стиче само марљивим радом.

Ручни рад буди и естетички интерес, развија смисао за лепим. Један од важних захтева мора бити при раду да се има у виду и естетика, а естетичност има и своју методску страну која се придружује школском васпитању.

Она и сама захтева дисциплиновање. При ручном раду у првом реду се развија техника, а не уметност, али да се постигне нешто естетичко потребна је техника. Као и у естетичком, тако и у естетичком васпитању, сви предмети играју важну улогу па и ручни рад. Крајњи циљ ручних радова ипак не сме да буде само техника, већ се мора обраћати пажња и естетици. Непрекидно у вежбању главно је средство да се постигне техника, да се живци прилагоде да правилно реагирају. Кад се стекне извесна техника марљивим радом, искоришћавајући интерес који деца имају за ручни рад развијаће се код њих смисао за лепим, а вежбаће се и у истрајности, јер интерес нас тера да истрајемо у раду. Радећи извешан ручни рад ученик мора да мери, да проба, црта, пита наставника за савет, а што је најглавније и мисли чиме се развија мишљење и пречишћују многи нејасни појмови стечени у учионици који су каткад скроз погрешни. Исто тако ученик мора да мисли с почетка при сваком покрету док га вежбањем не механизира.

Није заслуга ручног рада само у томе што ћемо добити искусније и вештије ученике, већ и у томе што једино преко њега ученик може најбоље да се навикава на посматрање, тачност, уредност, разумевање сложености у природи. Ручни рад нас учи тачности, јер један рад згодно изабран можемо изградити или тачно или сасвим погрешно. При раду се рађа самопоуздање, а поред тога ученик није у стању да сакрије своје незнање, јер га мора показати на делу, а то олакшава наставнику да врши своју дужност и олакшава наставу. Како су при раду интереси пажња на врхунцу, рад учитеља на дисциплини своди се на најмању меру. Утицај ручног рада на развијање моралног осећања састоји се прво у томе што естетика буди то осећање, а друго што ручни рад утиче на образовање карактера вежбајући вољу, навикавајући је на сталност, тачност, самосталност. Естетичко васпитање помаже моралном, јер у свом хармониском скупу све душевне снаге једна другу помажу. Како ручни рад игра велику улогу при развијању дечјих моторних способности које се реализују брзим покретима чини и потстрек у вежбању његовог хотења.

Ручни рад у свима његовим гранама игра важну улогу у развијању дечјих напора. Ова занимања траже горе поменуто стрпљење, сталност, тачност, брижљивост, поузданост а самим тим стварају и позитивне навике које играју огромну улогу у формирању карактера. Такав утицај ручног рада можемо опазити у заводима за малолетне преступнике. Ту се види права његова вредност и улога за образовање карактера,

— Наставиће се —

Књижевност

Ноћас сам те сањао,
 А данс ћу на те мислити...
 И нико неће сазнати:
 Што су ми очи уморне,
 А усне бледе и болне,
 Док срце тужи и пати..

Ноћас сам тебе гледао:
 Ко некад у дане пролетње...
 Месечина те љубила
 А сважи зраци занели,
 Док су ти очи плакале,
 И радост ти се губила...

А моја мала немирна довојко,
 Да ли си кадгод окусила
 Оно што људи животом зову,
 Или у твом срцу тек сада пролеће цвета
 Док плам развија два нежна пупољка?...

Читам твоје писмо:
 „Драги, ја нисам знала шта је живот
 Ни срећа у првом даху пролећа,
 А сад ми ноћи и звезде шапућу
 О твојој љубави —
 И ја сам срећна...“

А мала моја безазлена девојко,
 Док још ниси окусила
 Оно, оно што се животом зове,
 Трчи зеленим стазама и радуј се,
 Шапући с лишћем причице своје,
 Јер ћеш идуће јесени осећам,
 Пригрлити свеле цветове —
 К'о твоје наде што ће свенути...

Бора Илић

О На Диздерачи

Икиндија...

Девојке остављају „ојме“ и ђерџефе. Напуштају село и разилазе се својим кућама. Време је да се иде на воду.
— Рабијааа!...

— Ђулбехарааа! — стане их после кратког времена вриска. — Хол д'идемо на Диздерачууу?

— Ето, Етооо, — Одазива се друга. — Причекај сеее...

Наврх махале већ их је гомила. Свака ставила „буцат“ на кук. Ужлебила подлактицу између „носаца“, те га придржава. Главним сокацима опусте ниско главе, па никуд да погледају, него у земљу. Шећу се забацајући „буцете“ далеко позади и напред. Убрзале ход уз велику галаму нанула. Свака „махала“ пошаље свој одред...

Диздерачу подузело шаренило младог света. Нигде око да ти застане на старо. По обичају најмлађе из куће доноси воду. Чим дорасте да може „буцат“ у руке дофатит', дужност му је да поји и комшију, ако овај нема порода. Девојче сподбије на два кука два „буцета“, а мушко уреже буковак на два краја; ужлеби дршке „буцата“ у њима, па заметне на раме. Клате се „буцати“ час у истом, час у супротном правцу на сваки његов корак.

Ако „бежџетима“, случајно, није имао ко донијети воде, задувачи се у позно доба по ахшаму жена или муж, кад дође с рада. Тек је, обично, у ово доба сама „млађеш“

Пљушти јака вода са четири дрвена жљебића. Клобуча млаз у пуном кориту. Звекћу посуде грабајући се преко реда о три с краја узастопна млаза, док се на четврти нико и не обазире. Као с погане, сујеверна младеж неће никакве паре захватити с њега.

Често се задеси чији шура или свастика из друге касабе код нас. Дође за воду, па, видећи слободан млаз, подметне суд. Нико се не усуђује да га опомене... Прате га сви погледом, док не напуни, па сви ударе у грохотан смех и плес рукама.. Дете не може јаду да се начуди. Румен му подузима лице... Буни се... Завирује се.. Подузима га гнев.

— Гушава је, мрчооо! — Вичу неки држећи се за стомак и ценећи се од смеха.

Дете узима на збиљу; извлачи „буцат“, па дуго плаче под другим млазом. Ако се трефи да то буде младо стидљиво девојче, исмеју је тако, да јој не падне на ум да поново дође. Црвене се вунене „бошче“ и шарени назуфци. Беле „ћенарлије“ лепршају се на најмањи пирук ветра. Струкови утањени „бојјелеком“, проширавају се у набрекле груди. Кратки минтани, скопчани испод грла, да би зачеци њедара без сметње могли да бујају. Засукане, једре мишице дрхте на најмањи покрет руке, а румена лица отсјевају према белим шамијама. Окружиле се у коло, па као нешто важно расправљају. Момчадија прекрила Камен. Галеријског облика, као од природе удешен за ову сврху, на његова седишта могу да седну десетак особа. Опружили ноге низ њега. Својим табанима досежу леђа првог реда. По који са земље, да би скренуо девојачку пажњу на се, повуче по једног за ногу. Овај, промашио да се прихвати за своје другове, испружи се на леђима низ Камен. Кад дотакне тло, сви се засмеју на његов рачун, док „победник“ држи бекријски став, гледајући у девојке да види гледају ли га оне. „Побеђени“, сав румен од стида, устрчи дупке уз Камен. Дружина му додаје руке. Он се хвата за двојицу, па сњима те доле. Други пристигну и заузму њихова места. Заједљиво их гледају „доњаци“. Хтели би да их свуку за ноге, али ови зајахали као на коња. Сваки опасао свога предњег друга преко средине, па млатарају ногама и бране се. Чим се „доњаци“ окане, „горњаци“ се раскомоте и лепо поседају. По једном кресне мисао зашто је дошао. Ваља девојке насмејати. Како је лепо, кад се девојачко лице развуче у пријатан осмех. Испречи лактове. Намигне оном до себе с једне стране. Одупре се ногама о њега, па раменима и лактовима изгура другу страну. Ослањајући се на руке настоје да не угазе у воду испод Камена. По који погоди са оба опанка у воду. Пљусне вода, те га целог попрска. Дружина, дохваћена пљу ском капљица загледа тужно, час у своје одело, час опет изазивачки у њега. Све прасло у смех. Девојке се зацениле, превијају се уз међусобну гурњавау.

Сад тек настаје права „битка“. Настала гужва, па се не зна ни ко је доле, ни ко је горе. Камен се претворио у Челик град. По један најачи заседне. Стоји на ногама.

Други облећу да га докопају. Са супротне стране налети неколико њих, те њега у леђа. Ако се уздржи на ногама до тла, девојке, које су дотле имитовале сваки његов покрет, направе љубазна лица, а овај, осокољен, понова јуриша. Створи се збрка; нити се зна ни ко пије, ни ко плаћа. Пен-тра се... Виче... Звижди... Надвикује... Смеје...

Па све тако до у мрклу ноћ.

У неко доба девојке се нечујно договоре, па све, као по команди, дохвате „буцате“. Зањихају се свим телом. Нануле заклепећу и промакну у црну ноћ. Ни једна несме изостати иза другарица, јер зна да ће „севдах у стопу за њом. Не може га одбити, а незгодно је да га ко види с њом. Дочуо би отац...

Касаба мала, те сваки зна кућу своје драгане. Момчадија тек сад распрсне на све стране. Сваки ухвати „бусију“ у тесном сокаку. Биће сама. Може је зауставити. Чим она наиђе, ухвати је он за руку и прошапуће:

— Моја си кумријо, хол ме узет’?

Девојка се изненади. Близо јој је кућа, па је може ко видети где разговара с туђим момчетом. Сагне главу, тржући своју руку из његове.

— Пушти ме... Викаћу бабу..

— Рекни да ћеш ме узет’, па ћу те пуштит’, — шапуће он, обухватајући је око паса, да види, да је не пушта, док не каже.

Шкакљиво девојче се пригушено закикоће под његовим рукама. Неко се закашље у дну сокака. Он, преплашен, пушта плен из руку. И док распламтело девојче испод ока испитује да није ко од њених што чуо, младић заобилази далеко другим сокаком, да се његови не досете.

Абас Реџепагић.

○ Моја песма

Хеј! Још смо млади,
Обесни, пусти
Још нам је жеља пехар пун.
Још нису крила
Сломљена Нади
Нити се скрхо младости чун.

Ја не знам какав
Отац ми био,
Да ли за севдах икада зна
Ал' ја бих пио
И вечно пио
Јер мој је живот младост без дна.

Ја сладост жудим
Животног сока,
Ноћу, кад жеље тону у сан;
Умора нема
На дну мог ока
Нити ме тишти јесењи дан.

Крв ми је врела;
У прегрштима
Сунчаног блеска хтео би ја
И ако тихо
Дате са села
У моме телу пожуда сја...

У празне чаше
Сипајмо вина!
Испимо разум за осмех њен!
Како ме гори
Та месечина
Постаћу вејка, постаћу сен....

Хеј! Још смо млади,
Обесни, пусти,
Још нису жеље узбране све
Па што нас грде,
Безочно грде,
За ноћни живот и жене две?!...

Драгутин Б. Илић

О К а п

У врх планине, усамљена, њихала се витка, мрка јела, и био је онај хладни, неразбуђени час, кад мека помрчина онесвешћено пада, и кад роса лута између неба и земље. Сневало је и певало зелено дрво. Дрво у коме усамљено срце спава.

Љуљушкају се и тресу се гране, и тежак сан лети по њима, и срце дрвета спава, спава.

А дрво пева кроз сан, и песма је лаки, зелени вео. Чудни вео, и у велу песма, и у песми усамљена зелена душа усамљеног дрвета. Лети, лети вео. Часом је угасито зелен, као да се у танко хлорофилско ткање просуле љушчице смарагдског кристала а часом је тврдо и металично зелен као кад се палмов лист пред сунцем држи.

Мекано дрхће зелена песма, као да танка водена завеса клизи преко љуте стене.

Зелена влага је око јеле, и као зелене муње, укрштени су у њој скристалисани зелени зраци, и пролеће и таласа се вео кроз влагу. И њиха се зелено дрвце. Час ситно и брзо, као да се смеје, час споро и сетно као да гране у опроштај пружа. Часом се погне у некој грациозној страсти, а часом се грчевито стреса и гранама покрива као да му је језа од нечега што га у корену боли.

А поред корена, дубоко у земљи, у уским тамним гробовима, лежало је двоје драгих. И нежно се смешила њихова мртва уста.

Волели се њих двоје дуго времена, без загрљаја и без пољупца немилостиве страсти. Волели се као два зелена дрвета што се гранама не дохитају, што се по ветру поздрављају и росним капљицама смеше. Знали су да се душе телима не саопштавају, и да вечног загрљаја нема док су обоје живи. И она је у машти својој, обожавала престо на коме царује легенда о мртвом принцу. А он је желео да чежња његове душе буде мртва драга, бела као љиљан.

И умрли су обоје на најлепшом месту свога живота а корен усамљене јеле загрлио е два гроба.

Клањају се гране и тихо пева дрвце. Дижу се зелене слике његове шумске душе, и спава и пева усамљено срце које се никада више пробудити неће и зелени вео пада, и игра изгубљено и тужно као лађица без катарке. Танко извили зелена песма, као цијук трске да је ветар не пребије, као шапат гласа који тајну треба да призна.

И најзад је уморни вео пао на младу зелену рачвицу у врх јеле. А та мала рачвица је била љубимац корена, и корен је то осетио, и зарадовао се до својих последњих жицастих изданака, растурених у земљи.

Само један, грбави, пола исушени део корена, није грлио гробове и није чуо песму. Око њега је нестало земље, остала гола стена, и он је копнио и умирао.

У пећиници је била несбична в ућина, и по зидовима, који су имали сјај црног мрамора, стајао је врели рефлекс замореног подземног изгарања.

Два близнаца, два брата каситерита, црни као арапи и светли као дијаманти, нагнули са над јамицу пуну воде, и несвест им је била од густе вреле паре што се дизала над водом.

А врућина је бивала све јача. Ћутала је штиља у чаменој својој озбиљности, стајало је сирово драго камење са тврдим и сухим сјајем, и гореле су и растварале се његове боје.

На дну пећинице се знојили црвенкасти шљунци, и знојне капљице стајале су по њима као корали, а у том ватреном зноју се купао поносити смарагд, и поливао се млазевима водено зелених боја.

А на тој терасици од биљура, спавао је, меким љуби частим сном, краљ пећине, прозачни фини аметист' и чували су га бели пауни од опала, и зелене виле од берила, и црвени пажи од гранита. И сви су били уморни и сами од радозналости и ишчекивања и велике топлоте.

А тамо, над малом јамицом, стајали су снови срећне воде која ствара и цвета. Пловили су и сретали се сићушни молекули, као што се сретају, у трави цветићи од јуче и цветићи од данас. И приближавали се и додиривали се, и ако би при том боја и сјај јасније планули, они су били род, и спојили се нераздвојно, и путовали даље по води заједно. И много, много пута, у свакој капљици воде, сретали су ситне делиће, и задржавали се њима, и најзад су порасли, отежали, и потонули на дно.

И тада, као да је то била стена љубави и живота, прострујало је у истом правцу све што је чврсто лебдело у води. Редови молекула који се вијугали као змије, гомилице танућних љушчица које су изгледале као круница цвета, ужурбане хрпице светлוצаве ватрене пене које су скакутале као мали змајеви и аждаје, све је то журило острвцу живота, и све се, брзо и невинно и лако, слагало где га је највише вукла страст заљубљеног камена.

А по води су титрале ситне месечинасте пахуљице и то је био лукави смех њен, што је заостала кап воде у камену.

И куцале су клице живота у каменим делићима, и, једна за другом, блескале су глатке површине, севале праве ивице, зарезивали се танки, шиљати рогљеви.

И куцале су клице живота, и брујао је хор стварања у камену, и у мирном, савладаном свом облику рађао се кристал.

Нагло је опадала врућина, са свода шиље је промицала кишица свежег ваздуха, гасили се мрачни зидови, и црне лепезе таме су ладиле и успављивале загрејано и узбуђено камење.

А док је дрво отпевало песму, и мртви драги се насмешили у гробу, и створио се мали кристал, канула је једна једина капља бескрајног времена.

Зораида Михаиловиќ

○ Сазнање

О, јуче сам био још у свету цвећа
У коме се срета само смех и радост,
А јутрос кад испих прву чашу бола,
Јутрос се у мени расплакала младост.

Ах, тешки су часови болнога сазнања,
А горке чаше отрова и жучи!
О, где сте дани слатког варања,
Невиних жеља, снова и маштања!

Јутрос ми сазнање с душе патње узе
И отвори књигу човекових зала.
Јутрос ми прве покапаше сузе
На срушену кулу мојих идеала.

Нијас Н. Ресуловиќ

Проклет ○

Прохујаше гором потоци раног пролећа. Опрала пролећна киша прљава корита пресушелих потока. Небо се изведрило, сунце припекло, а гора се оденула у зеленило. Зелено грање шуме у велико ојачало, а са њега се разлијеже пој.

Оживела гора па мами себи бијела стада оваца и ослабела говеда. И катун Адемагин оживио. Није он као остали; он је сазидан од камена, има широк темељ, а покривен дебелим слојем трске. Ту су од увек његови претци бивали са стоком. Од осталих је катуна доста далеко, а заузима најлепше место у планини. Испред њега на три четири корачаја тече поток. На другој страни потока диже се огромна стијена као забрана од вјетрова. Камен је огроман, а по цијелој површини храпав. На издубљена места се сложила прашина у дебелим слојевима. Ту расте свакојака трава па с пролећа изгледа као камен окићен к'о млада. На лијевој страни, одмах до стијене, диван извор из тога потока са зеленим обалама. Адемагин катун у гори крај крша личи на џамију са мунаретом.

Кад би на камен пао велики планински орао да одатле вреба, изгледао би као гавран, а млада Лема би га дуго посматрала држећи руку изнад очију.

Био је врео летњи дан, сунце прижегло, стење се загрејало, а крв и зној ври у човјеку. Бијела стада налик на лабудове склонила се у сенке дрвета; у џбуну крај потока брсти лист враголаста коза и где кад извуче дугачки слачак што јој запне за зубе. Птице држе равнотежу свога тијела на грани и по која цвркутне.

На бујној трави у сенци стијене сједи Елез и лади голе ноге. Било је то момче осамнаестих година, окретно, крепко и са лаким руменилом на лицу што му га даде ведро небо и зелена гора.

— Не мислиш ручати зар?... Прекиде тишину Лемин глас, а он је замоли да му тамо однесе храну.

Беше се нешто замислио, а тужан израз лебди му по лицу.

— Шта је, Елезе, шта се мислиш? прекиде Лема, дивна кћер Адемагина.

— Мислим на своју судбину... Нити знам ко сам ништа сам... Ти толико волиш свог оца, а ја мога и не памтим.

— Па зар мислиш да отац мене воли више него тебе? Он те узео, кад си остао без родитеља, па те неговао као и мене, те си данас ето читав момак.

Он се наслонио на углађени штап; тужан осмех задржао на лицу, а очи разрогачио и нетремице гледа у земљу; Понекад му клекне колено, он се тргне и тихо уздахне.

— Грокну орлушина на стијени и весела га крика Лемина присили да устане, те да посматра орла. Она му ови руку око врата и сва се на њ ослони.

— Види Елезе!... Ја видим како отвара кљун. Орао је обасут зрацима изгледао као златан и непрестано гроктао. Гола, пуна Лемина рука га голицну око врта, а њиме завлада нејасно осећање...

— Што уздишеш, а?... пита Лема, а главом ђаволасто увија.

— Самац сам па кад би ме нестало, не знам би лико имао одвише сузе да је за ме пролије...

— Може бити да има неко упаде она. Он лагано поднесе очи и жарко је гледајући дохвати је за руку и онако пуну привуче на своје груди... Отргнувши се од њега сва преплашена као горско звијере побеже у катун, а он је гледа уздишући...

— Елез помузао овце, па се сада умива на потоку, који се при првим зрацима сунца претопио у безброј златних и крвавих боја. Излокано корито одбијаше зраке као огледало. Пуштене козе почеше се усправљати да брст, а овце брзо гребе да што више упасу.

Сва околина бејаше позлађена сунчевим зрацима. Он лагано измиче пред овцама, а двојнице тужно испунише долине:

„Чарна горо цуна ти си хлада,
Срце моје препуно си јада.“

— На, заборавио си хлеб!...

— Баш ти хвала, Лема! Ја мислећи на те заборавио све. Кажи ми у четири ока волиш ли ме?...

Она обори главу и гризући доњу усну шапну: „Волим те!“

— Родиле купине к'о град. Елез одмиче грање, завлачи се опрезно и бере. Она са стране по коју нађе и поједе, а онда моли: — Дај болан коју. Нова ми кошуља па не могу да уђем...

— Приђи па да ти дам...

Она опази при земљи грозд, сагне се, а он јој страсно гледа пуне образе и груди, а понајвише га распале мале црне ђаволасте очи са дугим црним трепавицама.

Она му се отима љути, он силом распуча копче на јелеку, и напослетку се преда њему сва.....

— Тако дан по дан прођоше најтоплији часови лета.

Примакло се време да се иде из планине. Елезу се све слике нижу пред очима, и сећање на одлазак тешко му падаше.

— Лема! Знаш... Ја ћу отићи твоме оцу и све му у лице рећи како је и шта је, па шта Бог да...

— Ни овако се не може више, ал' ти знаш њега... Тешко ћемо с њим проћи. Груды јој се уздигоше — она уздахну.

На огњишту седи Адемага. Човјек од својих шестих година, крупан и изразит. Огњиште тутњи као пакао, а густы дим сурља кроз оцак. Огрну се гуњем, запалио дебели чибук и по који пут повуче, а дим се провлачи кроз седе бркове. Ситне очи са наднетим обрвама одавале су старца са још доста мужевне снаге, а неколико бора на челу стоје као сведоци горштака.

— Да га је отровна стрела прострујила кроз срце можда би му лакше било него оне оштре, зле и слободно изговорене речи које чу од Елеза. Лице му се грчевито купило као да изводи неке насилне осмјехе. Најтеже га погодише оне последње речи: „Она је моја била одавно, па шта знаш ради!.....

Никад са више снаге и љутине није шетао него тада, а у себи стежући вилице мрмљао: „Ако не знам, знаћу... Има вакта. Он мој образ да окаља?!...

Јучер пред вече пала киша па освануо лијеп дан; лака роса осијава као бисер под сунчевим зрацима. Земља мирише, трава се подмлађује, а стијене постале суре. Баш

кад Елез испусти стадо, позва га стари Адемага: „Ти, је ли, рече, свршено је са мојом кћери?... Па хоћеш ли је сад узети?“

Елез једва дочека и са страхопоштовањем поднесе очи к старцу, а тек онда спази како га гледа међу оба ока. Згрчио му заједљив осмех уста, а очи још више упале и сјаје се као да у њима суза блиста.

— Добро! Ено стијене показа дрхтавом руком, испењи се и са ње из свега гласа се закуни да ћеш је вољети, бићеш мој наследник у свему добру.

— Највише моје добро, то је она, а на стијену се могу попети само да имам крила,

— Иди! Будеш ли прав Бог је моћан... Ако не, он ти се може осветити.

Јато чобана са белим чакширама и ђулафима са дугим углађеним штаповима, позвани од Адемаге, дошли су да виде ту тешку опкладу и да буду сведоци. Елез најпре мало постоји, снажно припијен уза стену, погледа где ће метути руку, па се онда брже дочепа. На његове покрете би се цео ред чобана клатио, као да му тиме хоће помоћи. Често се отргне ужасан крик појединцу, када Елез не успе да се добро прихвати или кад је у опасности да падне.

И већ бејаше прешао већу половину стијене: сад му мало у косо дошло па му лакше, а сунце га не бије у очи.

— Ех, копилане, јуначна те потурила мајка, али ти се кунем да се на облаке пропнеш твоја бити неће! Повика Адембег.

Елез се тужно окрете, самртнички блед, погледа у гомилу молећиво и као очајник у последњем часу коме крв престаје да јури кроз жиле, пусти се од стене витлајући се у ваздуху као сноп, паде на зелену обалу....

— — — — —
Већ свако се одселио из планине, а Адемагу смела болесна кћер.

Ведре ноћи ране јесени накитиле се звездама, а свеж ваздух прожима кроз тијело. У тим ноћима увела као јесењи лист, разбарушене косе, и бујна к'о вила ишла је Лема на гроб њеног најмилијег....

— Знам, Елезе [кад си ми говорио да си се у гори родио, ту одрастао и ту ћеш увенути. Ти си све знао....

Ти и сад знаш да те више волим него икада... Знаш да моја душа нема мира без тебе... О! зови ме, зовни што пре...

Као мајка над чедом у колијевци бдила је она над гробом, а сузе су клизиле низ испијено лице. Прилично хладно јутро ране јесени гонило је полунагу девојку унутра.

Љубав срца којег је природа у свом тврдом наручју одгојила срушила је Лему последњих дана у постељу. Ту лежећи, у ноћи је говорила, мислећи да је на гробу, као и пре, а стари отац, тешки покајник, тешио је сузним оком. Осећао је терет на души, а падање Елезово, спуштање у гроб, отекли модри удови толико га тиштило да је био као ван себе.

У таквом плачу дочека девето јутро када тело Лемино беше укочено као мрамор...

На месту где је испод стијене била уваљана трава под Елезом и Лемом, леже две једнаке хумке, а чобани сваког пролећа обиђу их и засаде им бар по једну малу биљку, да нарасте и начини им хлада.

У свом падању са стијене Елез је очајно викнуо:

Проклет!....

Не зна се кога је проклео да ли камен или Адемагу; народ ту стијену зове „Проклет“.

Алија Авдовиќ

ШКОЛСКИ ЖИВОТ

Другарско вече

Другог дана Бајрама (22 фебруара) ученици Велике Медресе Краља Александра I приредили су скромно другарско вече. Из осећања солидарности и жеље за ближом сарадњом другарска осећања била су упућена ученицима учитељске школе који су се, по драговољном одобрењу надлежних, — уз пуно разумевања поникле идеје, одазвали

позиву у добром броју... По срдачном гостопримству и другарски измењених речи у својству свесних омладинаца следовао је пригодни говор и програм састављен од уметничких тачака. Поред успешних рецитација с уживљавањем и тамбурашког збора јако су запажене „Арапске мелодије“ — свирање оркестра. Драз и осећајност оријенталских мелодија заплуснуо је присутне, по готову госте, таласом нежности и топлине. Боја, ритам и мекоћа источњачких арија покрили су једва приметну техничку конвенционалност и побудиле севдах који усхићава, прелива и жари душе младићских живота.

Потом је приказан комад „Еј Словени“ од Р. Одавића. Врхунац одушевљења постигнут је у сцени комада нејако Српче, по убиству аустриског официра, с патриотским усхићењем скида слику Фердинанда и уздиже слику Њ. В. Краља. (Клицало се бурно). Симболична химна Словена прихваћена од свих, пријатно је расположила и одушевила за другарску игранку, која је трајала до неког доба... Растанак је био — са стеченим импресијама — дирљивији!

М. Вучковић

Цртица из ђачког живота

Страшно зимње јутро. На пољу се види непрестано падање снијега, и свуда све бијело као бијело платно. Не познаје се ни где је шума ни воћњак, ни стаза ни пут, све покривено дебелим снијегом који тихо без икаква шума пада у крупним пахуљицама. Потпуна тишина, коју помало ремете тихи кораци ђака, који се једва назиру кроз ову таму снијега и иду у правцу основне школе.

Учионица трећег разреда добро загрејана, и пећ једнако гори. За столом седи учитељ и нешто пише. Ђаци улазе, поздрављају га, и полако одлазе на своја мјеста црвоточних клупа, изрезаним при том још ножем и ноктима. Сви се сакупише и очекиваху господина да отпочне предавање. Они се одморише и огријаше, али се је на пољу једнако ковитлао снијег, гоњен јаким вјетром, који је по каткад производио пискави глас кроз распрело стакло.

Учитељ отпоче прозивати ђаке, те да забележи изостанке изосталима. Тек што прозва неколицину, а оно неко зауца на вратима.

— Напријед! — вели учитељ и пође к вратима. Врата се отворише и унутра ступи г. начелник, водећи за собом једну дјевојчицу. Сви ђаци одједанпут устадоше и по датом знаку г. начелника, опет сједоше. Затим се он поздрави са учитељем и рече: „Ево г. учитељу, довео сам ову моју дјевојчицу да ми је упишете у трећи разред. Истина, биће јој првих дана необично, јер је у вароши навикла и тамо већ свршила два разреда и трећи започела, али пошто јој је мило да борави код мене овде на селу, то ћете ви бити тако љубазни да је упишете, те да похађа вашу школу. У осталом, нека се привикава да упозна ваше сеоске ђаке, јер је и то лијепа ствар“.

— Колико јој је година? — упита га учитељ.

— Десет.

— Е па лијепо, ја је примам драге воље тим прије што ће она једна једина од женских бити у овом разреду, а онда, како рекосте, нека упозна живот на селу као и сеоску дјецу, ваљаће јој.

— Е хвала, господине, до виђења! — рече г. начелник и оде, а дјевојка остаде.

— Како се зовеш, мала? — упита је учитељ при упису.

— Славка! — Одговори она кратко и смешећи се.

— Дакле имаш десет година.

— Да, господине, тачно десет, ни дана више.

— Па лијепо, Славка, хоћеш ли ти добро учити, ба?

— Бога ми, господине, колико се могне.

— Лијепо, Славка, лијепо, него хајде сада да видимо где ћеш сједети. — И поведе је за руку разгледајући да ли има које празно мјесто између ђака, нашто се они сви почеше раширивати, да јој неби где учитељ одредио мјесто између њих, јер ни једном то не беше право и мило да ова варошка госпођица сједи негде међу њима. Бојали су се тога што ће их она много презирати онако дроњаве и необучене, а онда и тога што ће их увијек вући за уши кад не буду знали, а она зацијело све зна јер је начелникова кћер. Но, ипак у једној клупи имадијаше празно мјесто, и

она сједе баш до Радована, најбољег ученика трећег разреда. Њему би право исто тако, као да му неко опали педесет шамара. Сви га ђаци погледаше, а он се намршти као олуја, саже главу и окрену јој леђа. Али се то ње није ништа тичало, па га поче још по нешто и запиткивати.

— Како се зовете друже? — упита га она љубазно. Он и не окрећући се к њој, као да нема ни ским посла, одговори: „Радован“.

— Ала ти је, друже, лијепо име! Радован! Ух како лијепо звучи! А ви ћете ме јел' те, друже, упознати и са свима осталима? — Питаше га она увијајући се враголасто и вукући га за рукав да јој се окрене.

О Боже, велике несреће за Радована! Од како се је родио није овако што тешко доживео. Она га изазива да говори с њом, а сви га другови убечили, па се по неки већ почели и смијати. Њому тешко, у земљу би потонуо да може. А па кад почеше још по неки шапутати: „Види како јој се Радован допада“, он обори главу и више никад не погледа.

Мало затим учитељ поче пропитивати из земљописа.

--Кажи ми, Рајко, која је највећа ријека у сливу Дунава.

— Рајко беше међу најгорима, па лупи: „Тимок“!

— Није, — вели учитељ. — Чекај да видим би ли знала наша гошћа, и погледа Славку. Она устаде и рече да ону нијесу још учили слив Дунава.

— А које сте, душо, сливоу учили?

— Учили смо слив Саве и Колубаре, слив Дрине и Лима, па онда још... овај... још слив западне Мораве.

— Добро. А би ли знала, да видим како сте ви то учили, би ли знала, дакле, која је то највећа река у сливу Саве? То само да тек онако да видим како сте тамо учили.

— Питаше је учитељ некако смијући се.

— Чини ми се да ће бити Ибар. — Рече она одлучно. Наједанпут се сви ђаци насмејаше, а и она не знајући чему се смеју.

— Но, не мари, Славка, рано сам те очео питати али нијесам требао док се с нама не навикнеш. Збунила си се, видим.

Тако ју је подучавао неколико јутара, и са издржљивошћу гутао сва исмејавања својих другова.

Једнога дана угледа га отац када се је враћао из школе, зовну га и рече му:

— А Богати, Радоване, је ли истина што му јуче велико Николино, да тебе учи она началникова? Вели да ти ништа не знаш, па ти њу одредио учитељ да те научи.

— Кога?

— Кога! Тебе! Море то је срамота и помислити да те учи дјевојка, па вала ако је и началникова, Био си лијењ да учиш, а сад сноси ту бруку. Богме тешко мени шта изродих!

— Бога ти, оче, шалиш ли се ти? Та ја њу поучавам, а не она мене. То се је дијете само шалило с тобом. Ето можеш ако ми не верујеш, отићи па питати учитеља.

— Е вала ћу баш отићи да га питам, а ни овако сад немам великог посла. Копат' се не може од врућине, па ћу кад наведе дан. — Помисли Петар, његов отац, и пође к учитељу. Затече га где сједи испред школе на клупи, упиташе се за здравље и сједоше.

— Ада Бога ти, учо, је ли могуће да она началникова учи мога Радована?

— Не, не. Он њу поучава.

— Е ја чух да она њега поучава, па баш дођо' да те питам. Па како, учитељу, да он њу поучава? Началникову шћер? Ја сам мислио да њу началник учи јер он зна да пише, па реко' није баш ни чудо што она поучава мога Радована. Откуда ће Радован да њу учи? Ми сељаци не знамо ништа. Како то?

— Е па ето, Петре, ја сам био у многим основним школама, по селима и по варошима, па сам збиља увидео да сеоска дјеца много боље уче и да су у опште много боље обдарена за све способности од варошке.

— Велиш ли то из истине, или збијаш шалу с нама и нашом дјецом?

— Не, не, ја то озбиљно кажем.

— Е Бога ми, учо, ја те не разумијем што кажеш да боље уче наша дјеца са села. Како то? Па ја мислим да смо ми сељаци најзадњи. Е то кад по некад одем у варош,

видим како оној господи некако није право што сам дошао Баш као да сам им на ваган дошао, тако ме попріјекo гледају. Према том' сам мислио да смо ми као говеда.

— А оно и јесте тако. Ја то добро знам. Ништа се њима не тиче што ви жуљате рамена и што сваки свој посао облијете знојем и исхрањујете и себе и њих. Док се ви мучите по несносној жези, затим по киши и снијегу, дотле они мирно почивају у хладу или се грију у топлим собама па им се ништа за вас не тиче: пукнули, остали. Не, не. Још да знаш како вас мрзе, и увијек ће један другога прекорити са „сељаче“, сматрајући то за најгору погрду. Али чуј ме Петре, и знај да су наши сиљаци много бољи од варошана и ако се они чувају да се не дотакну сељака и стиде се од њих кад им дођу страни гости, а не стиде се тога кад их ти исти гости посматрају како се по кафанама псују и туку и још сматрају да им је то лијепо и да ће им се томе гости дивити.

— Е учо, Бог те развеселио! А Богами сам ја мислио да смо ми као стока, а ти ето тако тврдиш. Све ти вјерујем. А како не би вјеровало кад ти то најбоље знаш и познајеш и нас и њих.

Све ти је, Петре, тако, а најбоље ћеш се увјерити када ти кажем да је највећи број наших учених људи са села, те да ти даље и непричам.

Тако су разговарали још о које чему, док ће Петар рећи: „Богме се ми, учо, насједесмо и наразговарасмо. Вјеруј ми да си ми сад много милији кад видим да нас бар ти не презиреш. А богме је већ вријеме да идем. Почео сам ти копати једну њиву кукуруза, па реко' да и данас мало покопам јер је већ дан навео и жега смалаксала.

Он устаде, опрости се сучитељем и пође.

— Е, не заборави, Петре да кажеш Радовану да му је Славка отишла кући у варош. — Довикну му учитељ по што он одмаче неколико корака.

— Знам, биће му мило, јер ју је много мрзео што је био приморан да ју поучава. Баш јуче она дође мени и вели да није спремна за испит, него хоће да понавља разред и то у својој школи у вароши.

Тако ћеш му казати.

Ето, Петре, каква су ти ова варошка дјеца. Воли да понавља цијелу годину, него да се за неколико приправи за испит. Вјеруј ми, Петре, твој би Радован или пукао или га положио. Молио бих те, Петре, да га и даље даш на школовање. Нека дијете учи кад има вољу.

— Дао бих ја њега, учо, драге воље, но се бојим да ће се осилити па ће се и он стидјети од мене као и они тамо.

— Није се до сад ни један са села осилио, па неће ни он, Петре.

— Е па пошто је тако, даћу га на школу, па макар све утро. — Вели Петар.

— Е довиђења, учо!

— Довиђења, Петре. — и растадоше се.

Кад дође Петар кући, затече Радована где сједи на плот и чита неку књигу, па му рече:

— Ала сам се, Радоване, осрамио о тебе. Међер си ти њу поучавао, а не она тебе. Ех још да знаш што ми те је учитељ похвалио. Замолио ме је да те и даље дам у школу и ја сам му обећао.

Радован га слушаше са задовољством, па кад Петар изговори задње ријечи, он скочи с плота и пољуби га у руку.

— Поручио ми је да ти кажем да је отишла она дјевојка кући у варош, и да је нећеш ти више поучавати.

— Може л' то бити истина? — Питаше га запоњен радосћу Радован.

— То ми рече учитељ.

— Па пошто он каже, засигурно и јесте, но ја опет мислим да ме вараш.

— Отишла је не бој се. Учитељ каже да она неће више никад ни долазити у наше село.

— Е Хвала Богу, кад ме већ једанпут ослободи онога црнога ђавола! Е вала ми се је долазило да се убијем, кад би ми се ђаци смијали што идем с њом. Сада ћу бар мирно и неће ме нико изазивати.

Петар оде да копа, а Радован продужи читање. Дан је био навео и сунце је разбацивало црвенкасте зраке по милој природи одјевеној сваковрсним бујним и мирисним биљем.

Сулејман Меховић

Културна хроника

○ **Пролеће и Борис**, *песме Б. Јовановића, 1931 г. Београд.*—После прве успеле збирке „у граду бола“, наш симпатични песник Борис јавља се са још већим еланом, са још изразитијим трептајима своје душе, да нам покаже свој таленат.

Његова је поезија све лепша, изразитија, мелодија његових стихова све звучнија и мекша, а песма чиста, младалачке и искрена. Тиха меланхолија и лирска свежина лебди у његовим песмама, као свежина пролетње зоре у његовом завичају:

„У мом завичају цвета јоргован,
Ја сам блед, и у лутању заборављам на снове...“

Песник све више обележава свој пут, све се више одваја својом поезијом, и чисто и искрено пише оно што му душа осећа, пише о свом родном крају, мајци која га чека и љуби и о својим „скитничким данима“; та искреност, без усиљености и наметања, гони нас да прихватимо његове песме и да их радо читамо:

„Мајко, сећам се како ти је било драго
када је твој Борис био најлепши момак у селу.
Прошло је то време; Вишња је сад туђа и друго воли.
Знам, орах је престао да цвета, остала наша ливада пуста,
А ја сам тако чудан, јер ме чак и сенка високог облака боли.“

О песмама се не би морало више говорити, јер се саме препоручују, као што их препоручује и г. Влад. Богдановић, који их је издао у једној сасвим укусној форми и предговор написао.

Б. Илић

○ **С. Стајић — Моменти — песме**

Међу збиркама песама најмлађих песника који се јављају у последње време „Моменти“ се одликују оригиналношћу. Ту нема ни идејног угледања. Кроз њих се назирдуша, која пише зато што у себи садржи нагона за сопствени изражај, за изналажење путева, којим ће она ићи. Од тих путева којима иде душа песника, у „Моментима“ се назире као први, нагон за повлачењем и удубљивањем у самог себе и ту на дну сопствене душе тражење „пробраних снова младости“. Други је пут којим иде душа песника „роњење у душе других и тражење у другима самог себе, гледајући превирања младићских чежњи и маштања“. Према томе „Моменти“ су стављени на добру основу, те се због

тога одликују својом садржином, која им подиже вредност. Они су производ више мисли и доживљаја него ли осећања и као песме претстављају један непрекидан пејсаж везан сликовитошћу речи више него ли уједначеном мишљу и идејом, што им даје особен тон.

Оваплоћење својих „песничких снова и маштања песник гледа у „младим девојкама“ „рујавим зорама“, „црним очима“ и „бескрајним топлим сванућима“. У главном „Моменти“ су песме дозрелих мисли, и дозрелих осећања или како сам песник каже: „неминовно доцветавање узбурканах снова“, кроз којих се ипак назире младост која лута и „бели осмеси младих девојака“, који падају на песника „као расцветали цветови.“

П. Школић

○ „Бела ворана“, јануар, 1931 г. Битољ. Уредник Топлица М. Савић.

Југ се све више буди, а његова књижевност добија све изразитији правац. Поред више издатих књига (приповедака и песама) и досадањих часописа, јавља се „Бела ворана“ са крајњег нашег Југа, која искрено и хумористички „Гаче о себи“, под уредништвом вредног омладинца г. Топлице М. Савића, кога смо још раније виђали у многим листовима. Он је прикупио око себе вредне сараднике млађег нараштаја, те још први број наговештава озбиљан и вредан покрет, који ће, надамо се, у даљем развоју још више манифестовати полет нових снага.

В. Илић

Д о п и с и

Poštovani prijatelju!

Prije nekoliko dana primio sam Vašu milu razglednicu, kojoj sam se vrlo obradovao. Vi se trsiti da naše prijateljstvo i veze postanu što najiskrenije. Ja stanujem u Vuranima malenom varošu nedaleko Nitre; ima veliku tvornicu na šećer. Ja svaki dan putujem u Nitru u školu.

Nitra je vrlo starodrevan slovački varoš. Ima starodrevan grad i najstariju hrišćansku crkvu u našoj državi, sagrađenu god. 830 slovenskim knezom Sribinom. U desetom stoleću je bila Nitra prestobnicom slavnog kneza Svetopluka. Okolica Nitre je vrlo ljepa. Osim obćih škola ima realnu gimnaziju, trgovačku akademiju i trgovačku školu. U školi se učimo osim srbskog jezika i jezik nemački i angliski.

Znajete osim srbskog jezika nekakvi tudji jezik? Naučite se jezik česki? Što interesira Vas? Mene vrlo interesiraje sporte, filatelija i izleti u brdove. Rado čitam također pesme i romane. Čitao sam nekoje pesme Preradovića, Jovanovića i Gundulića.

Hodam rado također u kazalište. Hodate i Vi? Interesira Vas glazba? Kao sam ugledao na slici, Vaš varoš morad biti vrlo lepi.

Nisam još bio u Jugoslaviji, ali možda doputujemo u juniju za vreme sokolskog sleta u Beograd i u Zagreb na sveslovenski kongres srednješkolaca.

Doputujete i Vi na ovi kongres? Rado bi sam se sa Vami upoznao lično. Molim Vas, da mi pišete što više o svemu, i što brže.

Srdačno Vas pozdravljam
Nazdar!

Ladislav Sigety.

Службени део

Дружинама С.Ј.С.У. — Жупе за Ј. Србију

Просветно Одељење при Краљевској Банској Управи у Скопљу на молбу ове жупе изволело је претплатити на „Помол“ за ову годину по 10 сиромашних и вредних чланова из следећих дружина:

„Светислав Вуловић“ — Лесковац, „Бора Станковић“, Врање — „Скерлић“ — Тетово, „Доситеј Обрадовић“ Прилеп, „Напредак“ — Призрен (гимназија), „Растко“ (Богословија) — Призрен, „Рас“ — Нови Пазар, „Косово“ — Приштина, и „Јужна Вила“ — Скопље. Последњих десет бројева резервисано је за једну дружину из Битоља; Предње дружине нека приме ово на знање као и да се према овоме управљају.

Секретар,
Борислав Илић с. р.

(М.П.)

Претседник,
Никола Николић с. р

Штампарија и Књиговезница, „Јужна Србија“ — Скопље.

Из Уредништва

„ПОМОД“ излази једанпут месечно и прима радове за рубрике означене у садржају. Радове, читко написане на једној страни, слати на адресу уредништва - Учитељска школа, Скопље. Рукописи се не враћају.

Годишња претплата стаје 30 динара, а поједици број 3 динара.

Сви они повереници који су тражили први број „ПОМОДА“ могу добити само идуће бројеве, пошто је први број растурен.

Бачке дружине нека шаљу своје најбоље радове као и ствари за рубрике „Школски живот“ и Службени део.

За сваки број радови треба да стигну до 15 сваког месеца.

Огласи на корицама примају се по погодби.

Уредништво.

на
е,
су
зи
е-
ви
се,
ра-
и
15

